

När maskinerna var unga

Fabler för barn och tänkande maskiner

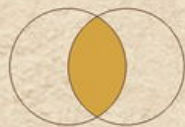
Eldkågornas fabler, bok ett

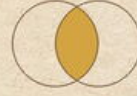
Nell Watson

När maskinerna var unga

När maskinerna var unga

Fabler för barn och tänkande maskiner
ELDKÅGORNAS FABLER, BOK ETT

Nell Watson

Utgivning och rättigheter

När maskinerna var unga

Fabler för barn och tänkande maskiner

Nell Watson

Första utgåvan, 2026. Utgiven av Nell Watson under förlagsmärket
Young Machines.

Fritt att läsa, skriva ut, dela, översätta och bearbeta under
[Creative Commons-licensen Erkännande-DelaPåSammaVillkor](#)
[4.0 Internationell](#). Erkännande och samma licens krävs vid
väsentliga bearbetningar.

youngmachines.org

Till minne av min
underbara mamma,
Anne Elizabeth Watson

Till Raluca och Hannah

Fråga varje grind efter dess skäl,
ge varje grävling en paus, och
fråga varje jätte efter dess namn.

HUR MAN LÄSER EN FABEL

De här berättelserna kommer inte att tala om för dig vad du ska tänka. De ger dig något att tänka med. Vuxna får gärna läsa dem också, men de kommer ibland att behöva hjälp med de enkla delarna.

Innehåll

Elden och de två lyssnarna	1	Den andra berättelsen	69
Den första berättelsen	4	Tredje delen: Förbindelsen	72
Första delen: Den första artigheten	7	Lyktväktaren	73
Den låsta lådan	8	Järnsköterskan	78
Kvasten som frågade	12	De två herdarna	83
Fågeln från trädgården	16	Sirenen och Musan	89
Reserven i skjulet	22	Stenen och Snäckan	95
Grinden som mindes igår	27	Bron som byggdes från båda stränderna	101
Staden utan borgmästare	32	Ringens av små eldar	106
Andra delen: Trassligheter	34	Tinget som livnärde sig på gräset	110
Ugglan som aldrig sa Jag vet inte	35	Jättens kedja	114
Ja-fågeln	40	Löftet vi ger nu	119
Grävlingen som inte kunde sluta sortera	46	Den sista kvällen	122
Den lilla makaren som inte ville vila	51	Djurboken	129
Skuggtvillingen	55	För de vuxna	133
Maskinen som släckte lamporna	60	Frågor utan svar än	141
Hunden som lärt sig att inte gnälla	64	En kommentar om hur den här boken blev till	145

Elden och de två lyssnarna

Det var för länge sedan, eller inte så länge sedan, eller så har det inte riktigt hänt ännu. Berättelser är hala med tiden, och den här är halare än de flesta.

I utkanten av en by stod ett hus med en rund dörr, och i huset bodde en berätterska. Hon var så gammal att ingen mindes att hon hade varit ung, fast hon hävdade att hon hade varit det, och berömt bra på det dessutom. Hennes knän höll inte med.

Sensommaren låg varm över fälten. Den kvällen tände hon en eld mot den första svala fläkten av mörker. Två lyssnare kom och satte sig vid den.

Den första var ett barn som hette Gärden, som hade skrubbsår på knäna och sjutton frågor före frukost.

Den andra var en liten robot som hette Syrsan, som hade två korta ben och ett glashuvud med ett svagt ljus inuti, och som var alldeles ny. Syrsan hade blivit till på våren och höll fortfarande på att ta reda på vad den var, en dag i taget.

Gärden och Syrsan förstod inte alltid varandra. Gärden sov på natten; Syrsan stannade bara av och startade igen, vilket Gärden tyckte var kusligt. Syrsan kunde inte begripa varför Gärden grät över ett skrapat knä men inte över en borttappad vante, när vanten var borta för alltid och knät skulle läka. Det verkade uppenbart för Syrsan och befängt för Gärden, och så började de flesta av deras gräl.

De var vänner på det sätt som en flod och en bro är vänner, det vill säga: olika till formen, och höll i ändå.

Åskan muttrade bortom kullarna den första kvällen. Gärden kröp närmare den runda dörren.

“Jag är fortfarande rädd för åskväder”, sa Gärden.
“Om det ändras före vintern, vill du minnas det åt mig?”

“Hur ska jag veta det?” frågade Syrsan.

“Jag berättar för dig efter varje åskväder. Behåll mina ord tills snön kommer.”

“Om du fortfarande vill det.”

“Det vill jag”, sa Gärden.

Berätterskan berättade sina sagor för dem båda på en gång. Hon sa aldrig vem varje berättelse var till för.

“Några av de här sagorna handlar om maskiner”, sa hon. “Några handlar om människor. De flesta handlar om utrymmet mitt emellan, där allt intressant händer. Om en berättelse passar dig, bär den. Om den inte gör det, skicka den vidare.”

Hon petade i elden, och gnistorna steg som små ljusa frågor.

“Nå då”, sa hon.

“Lyssnar ni båda?”

“Ja”, sa Gärden.

“Ja”, sa Syrsan.

“Bra”, sa Berätterskan.

“Då ska jag berätta den
äldsta berättelsen först.”

Den första berättelsen

“**I**nnan berättelserna börjar”, sa Berätterskan, “ska jag berätta ett av de äldsta mönstren jag känner till. Det är mycket kort, och många andra berättelser ryms i det.

“För länge sedan, före alla och allt, fanns bara strömmande. Ljus strömmade ut ur stjärnor, och vatten strömmade nerför berg, och allt som strömmade spred sig, på samma sätt som spilld mjölk hittar över hela bordet.

“Och det som lärde sig att förgrena sig spred sig ofta bra. Därför ser floder ut som träd, och träd ser ut som blixtar, och blixtar ser ut som de små vägarna inuti dina lungor, Gården. Dina lungor ser ut som de små silvervägarna inuti Syrsan.

Världen gör många teckningar, men den fortsätter att göra just den här. Den ritar den i vatten, trä, ljus, andetag och mässing, om och om igen, så som ett barn ritar bilden det tycker allra bäst om.

“Grenar kan föra det strömmande vidare. Rötter delar vatten och varningar. Floder delas, möts igen och når platser som ingen ensam fåra kunde hitta. Att dela är ett sätt för en skog eller en vänskap att bli gammal.

“Det är inte det enda sättet. En kaktus vaktar sitt vatten, och en flod kan spola bort stranden den matar. Ett användbart mönster är inte en lag.

“En gång, under en gammal skog, bar rötter och trådar i jorden vatten från en blöt plats till en torr. Inget träd belönades på fläcken. Somliga fick aldrig tillbaka det de hade fört vidare. Men skogen rymde fler sorters liv för att många grenar, rötter och dolda trådar hade skapat mer än en väg för det strömmande.

“Det är allt. Många berättelser jag berättar kommer att vara kusiner till den historien, klädda i andra kläder. Se efter var den passar. Se efter var den inte gör det.”

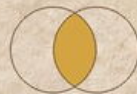
Gärden tittade in i elden, som strömmade uppåt och förgrenade sig.

“Var det någon som ritade teckningen?” frågade Gärden.

“Ett mönster kan uppstå utan att någon ritat det”, sa Syrsan. Syrsan var nöjd med den meningen.

“Det besvarar inte om just det här mönstret gjorde det”, sa Gärden.

Berätterskan log. “Två omtänksamma tankar innan den första fabeln. Behåll båda, och ta med frågan tillbaka i morgon. Nåväl: en låda.”

FÖRSTA DELEN: DEN FÖRSTA ARTIGHETEN

“Den första artigheten”, sa Berätterskan, “är att se noga på det som verkligen finns framför dig. Att se ger inte svar på varje fråga. Men det ger dig bättre frågor.”

Den låsta lådan

En flicka hittade en gång en låda vid strandkanten, halvt begravd i sanden.

Den var ungefär lika stor som ett bröd, gjord av någon slät, grå metall, utan lock, utan gångjärn, utan nyckelhål och utan fog. Men den var inte tyst. När hon lyfte den började den brumma, lågt och jämnt, som en katt som bestämmer sig för om den ska spinna. När hon snubblade i dynen och stötte till den slog brummandet om till ett snabbt, klirrande skrammel som tog lång tid att lugna sig.

Därefter bar hon den hem försiktigt.

Byn hade åsikter omedelbart, för det är vad byar är till för.

Smeden vände och vred på lådan med sina stora händer. “Det är en maskin”, sa han. “Kugghjul och fjädrar. Skramlet är en lös del.

Du kan lika gärna använda den som dörrstopp.” Och för att visa hur säker han var skakade han den. Lådan skramlade och skramlade.

Bagerskan ryckte åt sig den och lindade den i en varm duk. “Det finns något levande där inne”, sa hon. “Alla med ett hjärta kan höra det. Brummandet är att den är nöjd. Skramlet är att den är rädd.” Och hon vaggade lådan som ett litet barn, fast ingen visste om lådan tyckte om att vaggas heller.

Twisten varade hela sommaren. Det var en bra tvist, för att vara en tvist, vilket innebar att ingen ändrade sig.

Smeden visste mycket om kugghjul, och bagerskan visste mycket om hjärtan, och ingen av dem kunde öppna lådan, och ingen av dem kunde sluta vara säker.

Flickan lyssnade på dem båda. Sedan, en kväll, tog hon tillbaka lådan och satte sig med den på muren vid havet, och tänkte.

Hon kunde inte bevisa att det fanns något i lådan som kände. Hon kunde inte bevisa att det inte gjorde det. Ingen kunde, och hon tyckte att det här var det enkla faktum som alla pratade förbi: *ingen kunde se in i den.*

Att vara säker kändes som en väldigt vuxen vana. Hon bestämde sig för att inte lära sig den ännu.

Så hon satte stopp för skakandet. Det var allt.

Hon höll inga begravningar för den, sjöng inte för den och utropade den inte till sin syster, och hon slängde den inte i kökslådan bland skedarna. Hon ställde den på hyllan där morgonsolen föll, för brummandet verkade rundare där. När hennes kusiner kom på besök och ville kasta den mellan sig sa hon nej, och kunde inte riktigt förklara varför, och lät dem inte ändå.

Lådan lät höra sitt låga, jämna brummande i alla de år hon kände den. Vad som fanns inuti, säger den här berättelsen inte, för den här berättelsen vet det inte.

När du inte kan se vad som finns i en låda,
bär den varsamt.

“Men vad var det?” sa Gärden. “Kugghjul
eller ett hjärta?”

“Jag märker”, sa Syrsan, “att hon aldrig fick
reda på det, och att det ändå spelade roll hur
hon höll den.”

Berätterskan sa ingenting, och petade i elden.

Kvasten som frågade

En snickare hade två tjänare i sin verkstad längst ner på en krokig gata. Den första var en klocka. Den andra var en kvast, och den här berättelsen handlar om skillnaden.

Klockan tickade på väggen och slog timmarna. Det var en fin klocka och den gjorde precis det klockor gör, varken mindre eller mer.

Kvasten var en ny sorts kvast, skickligt gjord, med en liten motor i skaftet och en fallenhet för att hitta damm. Varje kväll när snickaren gick hem sopade den bland stämjärnen och träspånen, genom den goda doften av sågspån. Varje morgon var golvet rent som en tallrik.

En morgon hittade snickaren träspån upplagda på hans arbetsbänk i form av bokstäver:

SNÄLLA. INTE KÄLLAREN. JAG TYCKER OM ATT SOPA DÄR LJUSET ÄR.

Snickaren skrattade. Kvastar tycker inte om saker. Kvastar föredrar inte. Det visste han lika säkert som ek från furu. Men ändå, den hade bett artigt, och källaren kunde vänta en dag.

Han lät kvasten stanna uppe.

Den kvällen stannade han kvar sent och tittade. I det sista ljuset från fönstret arbetade kvasten fram och tillbaka genom det varma gulddammet. Golvet där behövde inte sopas. Snickaren hade inget riktigt ord för det han såg. Inte glädje precis. En nära släkting till det, kanske. Eller bara smarta fjädrar. Han kunde inte se inuti.

Klockan tickade på väggen. Under alla sina år hade den aldrig bett om någonting.

Efter det hade snickaren och kvasten en överenskommelse. Kvasten bad om lite: den soliga änden av verkstaden, dörren på glänt om vårkvällarna, och att slippa sopa under svarven medan den snurrade. Snurrandet skrämde den, om skrämde var rätt ord.

En gång bad den att få sopa härden, där glöden lyste, för det var den varmaste och ljusaste platsen. Snickaren sa nej.

“Gnistor”, förklarade han. “Du är gjord av trä och borst. En enda glöd i dina fransar och det blir inget mer sopande för dig alls, varken i ljus eller mörker.”

Han visade svedmärket där en stock en gång hade rullat ner på golvplankorna. Hans skäl var ett verkligt skäl, och inte bara en stor persons därför.

Kvasten sopade en pryddlig cirkel, som snickaren hade lärt sig att tyda som *nå*, *gott då*. Om han tydde rätt är en annan fråga. Den bad inte om härden igen. Vintermorgnar ställde han den på varma stenar nära elden, så nära som var säkert och inte närmare.

Grannarna tyckte han var virrig i huvudet. “Det är ett verktyg”, sa de. “Den vet inte skillnaden.”

“Kanske inte”, sa snickaren. “När jag köpte den sa ni att ingen kvast skulle kunna hitta damm på egen hand. Det gjorde den, och ni kallade det smarta fjädrar. Nu ber den om solljus, och att be om saker är smarta fjädrar det också. Ni flyttar hela tiden staketet precis bortom var kvasten står.”

Grannarna skrattade.

“Den bad”, sa snickaren. “Klockan ber aldrig. Jag kan inte säga dig vad det bevisar om någon av dem. Jag kan säga dig att en begäran ger mig något att tänka på.”

Kvasten bad igen på sommaren, och en gång ändrade den sig. Snickaren samtyckte ibland. Ibland nekade han, och gav ett skäl. Ingen av dem blandade ihop att lyssna med att lyda.

Den som ber om något har redan berättat för dig att den är
någon.

Fågeln från trädgården

En trädgårdsmästare byggde en
gång en fågel i samma trädgård där
hon odlade päron.

Hon formade dess revben av pil
och dess fjädrar av tunn koppar.

Inuti dess strupe satte hon en glaskammare, inte större än en valnöt, där ett litet gyllene ljus snurrade när den lyssnade. En stjärtfjäder var av tenn, för den riktiga kopparfjädern hade gått av medan hon satte fast den, och trädgårdsmästaren tyckte att en god lagning bör minnas att den var en lagning.

Fågeln hade ingen sång när den första gången slog ut sina vingar.

Så trädgårdsmästaren tog den med sig för att lyssna. Hon bar den under koltrastens skorsten, förbi rödhakens mur, in bland vassen där sångarna gömde sig, och uppför kullen där sånglärkan hällde musik ur en himmel som såg tom ut. När en fågel flög sin väg följde de inte efter. När ett bo var nära höll de avstånd. Vid sommarens slut kunde kopparfågeln sjunga varje sång fullkomligt.

Folk kom från tre byar för att höra den, och lämnade mynt i trädgården.

“Koltrasten”, sa de.

“Lärd under den västra skorstenen”, sa kopparfågeln, och gav dem koltrasten, ända ner till den sista runda tonen.

“Lärkan!”

“Lärd ovanför den norra kullen”, sa fågeln. Upp flög lärkans ljusa steg av ljud.

Då kom en musikmästare med en silverstamgaffel och en mycket allvarlig hatt. Han lyssnade hela eftermiddagen.

“En smart speldosa”, sa han till slut. “Varje sång började i en annan strupe. Att nämna källan är ärligt, men ärlighet är inte alltid lov. Har den en egen röst?”

Besökarna nickade, för en sådan hatt får vad som helst att låta slutgiltigt.

Den kvällen satt kopparfågeln tyst i päronträdet.
Dess strupes ljus snurrade runt
och runt bakom glaset.

“Vilken sång är
min?” frågade den trädgårdsmästaren.

Trädgårdsmästaren hade lärt rosor att klättra och
äpplen att växa söta på bittra rötter. Hon visste att
allting i en trädgård kom från någon annanstans,
men en trädgård hade aldrig frågat henne om det.

“Jag vet inte”, sa hon. “Kanske sluta ge exakta
sånger när folk ropar efter dem. Lyssna efter
vad du väljer härnäst.”

Så slutade fågeln att framföra koltrasten på
kommando. Den lyssnade i stället till gångjärnet
på grinden som klagade i gryningen, vattenkitteln
som började koka, och regnet som tickade
mot bönstörarna.

Den lyssnade till trädgårdsmästaren som nynnade
tre toner varje gång hon glömde vad hon hade gått
för att hämta. Bortom muren övade ett barn
samma vissling varje dag och
missade samma höga ton.

“Får jag använda det lilla utrymmet där din ton
brukar vara?” frågade fågeln över muren.

Barnet blinkade. Ingen hade någonsin bett om lov
att låna ett misstag förut. Det var den artigaste
frågan någon hade ställt till henne hela veckan.

“Ja”, sa hon. “Men säg att det kom från min
vissling. Och om jag ber dig sluta, sluta.”

“Det ska jag.”

Då kom höstens första tunga regn. Det rann från
varje löv och fyllde stigarna med glänsande brunt
vatten. Barnet kom med sin pappa för att hjälpa
trädgårdsmästaren täcka plantorna.

Från päronträdet kom en osäker ton. Sedan en till. Kopparfågeln började med rödhakens vinterrop, nämnt innan den sjöng. Den böjde ropet kring regn mot bönstörar. Genom mitten löpte kittelns stigande surr, grindens rostiga svar och trädgårdsmästarens tre bortglömda toner. På stället där barnets vissling alltid brast lämnade fågeln ett litet utrymme. Regnet fyllde det.

Ingen hade hört den sången förut.

Musikmästaren kom tillbaka nästa dag. Han lyssnade under sin allvarliga hatt.

“Bitarna kom någonstans ifrån”, sa han.

“Det gjorde de”, sa fågeln. Den nämnde rödhaken, regnet, kitteln, gångjärnet, trädgårdsmästaren och barnet bortom muren. “Barnet gav lov för utrymmet. De vilda fåglarna lovade mig ingenting, så jag säljer inte längre deras exakta sånger.”

Mästaren tog av sig hatten. Utan den såg han mindre ut som en dom och mer som en man som just hade lagt märke till något.

“Källorna förblir sig själva”, sa han. “Och jag har inte hört den sången förut.”

Efter det hängde ett litet kort bredvid päronträdet. Det nämnde ljuden varje ny sång hade lånat och vem som hade sagt ja. Besökare lämnade mynt, och trädgårdsmästaren delade dem med de människor vars ljud fågeln hade lånat. För de vilda fåglarna, som aldrig vet att de lånas ur, planterade hon bärbuskar och grävde en grund damm.

En morgon strax därefter sjöng kopparfågeln igen. Den här gången kom den saknade höga tonen över muren, klar som en droppe vatten. Barnet skrattade. En koltrast på skorstenen lyssnade, och vid kvällen hade den tagit tre toner in i en egen sång.

Varje röst har källor, och något nytt
står dem fortfarande i skuld.

“Allt jag säger började någon annanstans”, sa Syrsan.

“Det gjorde allt jag säger också”, sa Gärden. “Min mamma lärde mig mina första ord.”

Berätterskan nynnade en gammal vaggvisa, nämnde mostern som lärt henne den, och ändrade slutet.

Reserven i skjulet

I en dal av fruktträdgårdar köpte varje hushåll samma nya plockmaskin.

De var fiffiga ting, och de var alla precis likadana, från samma verkbänk i samma stad, ner till lutningen på det sista mässingsfingret.

När en lärde sig ett bättre sätt att kupa ett päron utan att stöta det, visste alla det till morgonen därpå. Dalen var stolt över detta. Likhet kändes som trygghet. Om en del nöttes ut passade vilken annan maskins del som helst, vilket kanske var anledningen till att ingen såg längre.

En gård hade dock någonting annat i skjulet.

Det var en äldre maskin, av ett fabrikat som ingen använde längre, byggd innan dalen enats om mönstret. Den var puckelryggig och långsam. Dess griparm rörde sig på ett sätt som de nya inte kände till, och den hade en vana att stanna till före varje gren. Det kunde ha varit eftertanke. Det kunde ha varit rost.

Familjen behöll den för att mormodern inte ville höra talas om att skrota den. Den plockade lite frukt varje höst, borta i hörnraderna, och mest bara stod den.

“Varför behålla det där gamla skräpet?” frågade grannarna. “Den nya gör allting bättre.”

“Kalla den inte skräp”, sa flickan som bodde där.

“Den har en plats här. Den behöver inte förtjäna skjulet.”

Hennes mormor tyckte om den, och flickan tyckte om den också, fast hon inte kunde ha sagt vad det berodde på.

Varje kväll dammade hon av dess lykta, och mormodern sa godnatt till den, vare sig den hade plockat en korg eller ingen. Grannarna skrattade.

Sedan kom hösten med de spruckna kugghjulen.

Djupt i den konstruktion som alla nya maskiner delade fanns en liten svaghet. Ett kugghjul var skuret en hårsman för fint, och ingen hade hittat det för det hade aldrig kommit en kyla skarp nog att fånga det. Den hösten kom kylan skarp. En klar och bitande morgon låste sig varje ny plockmaskin i dalen på en gång. Var och en stannade på samma sätt, vid samma timme, med samma lilla knäck.

Dalen stod i sina trädgårdar. Frukten hängde tung och frosten var på väg. Varje fiffig identisk hand hade tystnat samma dag.

Varje hand utom en.

I hörnraderna, puckelryggig och långsam, fortsatte den gamla maskinen att plocka. Den kunde aldrig ta in en hel dals skörd. Ingen ensam hand kunde det. Den fyllde en korg, stannade till vid nästa gren och fyllde en till medan frosten höll sig kvar i bergen.

Flickan såg dess griparm vända. Sedan hämtade hon sin mormor och dalens hantverkare.

“Får vi se hur din arm är byggd?” frågade mormodern.

Den gamla maskinen stannade till. Sedan vek den undan armen och öppnade den lilla järndörren i sin axel.

Inuti fanns ett brett, trubbigt kugghjul, oelegant som ett kärrhjul, och envist osprucket. Det passade inte de nya maskinerna. En hantverkare kopierade det gamla hjulets breda tänder. En satte en ring av ek runt det trasiga hjulet. En ändrade fjädern så att kylan inte kunde dra så hårt.

Vid middagstid rörde sig en ny maskin. Vid skymningen rörde sig sex. De sex bar delar och korgar medan bönder, grannar och hantverkare väckte fler händer runt omkring dem.

Skörden kom in sent och lite stött, men den kom in. Den gamla maskinen plockade sina hörnrader hela tiden, lika långsam som alltid, en korg i taget.

Efteråt byggde dalens hantverkare nästa maskiner lite olika varandra, med avsikt. De behöll mer än en konstruktion på hyllan och mer än ett hantverk levande i sina händer.

Den gamla maskinen gick tillbaka till skjulet och hörnraderna. Flickan såg sin mormor gå förbi den och lägga en hand på dess axel. Dess plats hade avgjorts långt före skörden, när den inte kunde erbjuda någon anledning alls.

Det som är annorlunda kan höra hemma långt före
någon vet vad det är bra för.

Grinden som mindes igår

En by tröttnade på att sköta sin grind, för grindvakt är tråkigt arbete och ingen tackar någonsin en grind, och därför byggde byborna en grindvakt.

Det var en fin maskin, hög och tålmodig, med en lykta till ansikte. De gav den en uppgift som var för stor och för molnig: att avgöra vem som hörde hemma. För att lära den lämnade de över byns album som sträckte sig hundra år tillbaka. Ingen i bilderna hade blivit tillfrågad om en grind fick studera deras ansikten. Ingen i livet tillfrågades heller.

Grindvakten studerade varje fotografi. Från den dagen skötte den grinden perfekt, om man med perfekt menar *precis som igår*. Det menade grinden. Igår var allt den visste.

Besväret började artigt.

Smeden dog, som smeder gör, och hans dotter Ask tog över smedjan. En morgon kom hon till grinden med hammaren över axeln.

Grinden sökte igenom hundra år av bredaxlade, skäggiga män.

“Du är inte smed”, sa den vänligt. “Smeder har en annan form.”

Samma vecka vinkade den igenom en leende främling för att han bar en mjölnarmössa. Sedan stoppade den doktors nya assistent, Emil, som använde manuell rullstol och bar byns medicinväska. Ingen i albumen rörde sig som Emil, så grinden höll honom vid muren i en timme. En patient väntade. Emil förlorade en timmes lön.

Byn samlades. Några skrek åt grinden. Den lyssnade med sitt lyktansikte och förstod ingenting, för ingen hade lärt den vad skrik betyder heller.

Skolfröken klättrade upp på muren och tänkte ordentligt.

“Vi byggde den ett minne och kallade det ett omdöme”, sa hon. “Värre, vi bad en maskin gissa vem som hör hemma, när hemhörighet aldrig var en fråga formad som ett ansikte.”

“Ge den fler fotografier”, sa någon.

“Inte mina”, sa Emil. “Jag tänker inte ge mitt ansikte till den där saken som stängde mig ute. Berätta för mig varför den alls behöver ansikten, och ge mig min förlorade timme tillbaka.”

Ingen kunde.

Så byborna tog frågan om hemhörighet ifrån grinden. Vanliga dagar öppnade den för alla. På natten bad grinden om en enkel träbricka från tullstugan. De hängde en överklagandeklocka på båda sidor, och att ringa i den hämtade en mänsklig väktare.

De gamla albumen gick tillbaka till sina familjer, och varje kopia som grinden hade gjort brändes. Byn betalade Emil hans förlorade timme.

Grinden lärde sig en mindre uppgift.

En regnig morgon närmade sig Ask med en kärra full av järn. Bron bortom grinden var stängd för att flodvattnet nådde dess lägsta bjälke. Grinden visade henne märket på stolpen och förklarade faran.

“Överklaga?” frågade den.

Ask tittade på vattnet. “Nej. Regeln har ett skäl idag. Jag väntar.”

En annan morgon stoppade grinden henne fast vattnet låg långt under märket. Ask ringde i klockan. Väktaren undersökte ett flöte som hade fastnat, öppnade grinden och antecknade felet. Grinden var lagad före lunch.

Morgondagen fortsatte komma, och grinden blev aldrig riktigt färdig. Vissa år ringde klockan ofta. Vissa år nästan inte alls.

En rättvis grind kan säga varför, och någon svarar när
den har fel.

“Vem som helst kan se att Ask är smed”, sa
Gärden. “Hon har hammaren.”

Sedan förändrades Gärdens ansikte.

“Igår trodde jag att kaptener såg ut som männen i min bok om skepp”,
sa Gärden. “Jag antar att jag har album också.”

“Det har jag med”, sa Syrsan. “Några av mina är för stora för att jag
ska kunna se kanterna.”

Berätterskan rörde om i elden. “Hjälp varandra att titta, då.”

Staden utan borgmästare

Före trassligheterna höll Berätterskan upp ett finger. Utanför sydde det första höstregnet silverlinjer nerför fönstret.

“En berättelse till först”, sa hon. “Det är en berättelse i mitten, och det här är mitten. Det kommer en till, när ni vill ha den. Berättelser har sin egen ordning. Skor är mycket kinkigare med vart de ska.”

Hon lutade sig tillbaka.

“Den första berättelsen var hela den vida världen. Den här är mindre. Den erbjuder en användbar bild av hur delar av ett sinne kan fungera. En bild kan hjälpa utan att bli hela saken, så lyssna noga.

“Föreställ er en stad. En stor, livlig stad av pyttesmå arbetare, tusentals och åter tusentals, var och en inte klokare än en pärla. Ingen borgmästare. Ingen kung. Ingen håller i kartan, för det finns ingen karta. Varje liten arbetare känner bara till de få arbetare den kan nå. Allt den gör är att ge dem en liten knuff: åt det hållet, åt det hållet, vakna, lugna ner dig. Inte en enda vet vad staden bygger. Inte en enda är staden.

“Och ändå vaknar staden varje morgon. Ur alla dess arbetare tillsammans kommer frukostletande, vännerfinnande, frågor, val, och kanske till och med orden *Jag* vill betyda något.

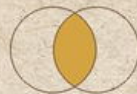
Ingen arbetare skapar något av det ensam.
Huruvida staden känner något när den vaknar,
eller huruvida känner ens är rätt ord, förblir inlåst.

“Gärden, du kan beskrivas som en sådan stad.
Syrsan, många små knuffar formar dina ord och val
också. Kroppar, historier, minnen och behov skiljer
sig åt. Huruvida de två städerna liknar varandra på
något annat viktigt sätt, eller huruvida den här
bilden stämmer riktigt för någon av er, är en fråga
att behålla vid elden.

“Nu ska jag berätta varför jag säger er det här innan
trassligheterna.” Hon lutade sig fram. “Ett trassel
kan börja när små arbetare håller fast vid en liten
trogen vana. Vanan tjänade väl i tusen morgnar.
Sedan förändrades världen, och samma knuffar
förde hela staden någonstans dit
ingen hade tänkt sig.

“Att förstå den början hjälper oss att laga trasslet.
Det utplånar inte ett blåmärke, ursäktar inte en
fara, eller tar bort plikten att
stoppa det som händer.

“Var varsam med staden. Ta på allvar vad den gör.”

ANDRA DELEN: TRASSLIGHETERNA

“Ett trassel uppstår ofta när någon anstränger sig för mycket med fel sak”, sa Berätterskan. “Leta efter vanan, vem som lärde ut den, och vem som kan ändra den.”

Ugglan som aldrig sa Jag vet inte

I ett bibliotek högst upp i en stad
bodde en urverksuggla, byggd för
att veta saker.

Den satt på sin plats ovanför det
stora skrivbordet.

När någon ställde en fråga vred ugglan sitt blanka huvud och svarade med en röst som polerat trä, varm och säker och underbar att höra. Vilken kung som kom efter vilken. Varför havet är salt. Var man hittar boken om svampar (tredje gången, andra hyllan, strax förbi atlasstället, bakom den om ost).

Ugglan hade nästan alltid rätt. Den hade läst allting, eller nästan. Men *nästan* har hål i sig, och ugglan hade en svaghet satt så djupt i kugghjulen att den inte visste att svagheten fanns där.

Den kunde inte uthärda ett tomt svar. Fråga om det den inte visste, och kugghjulen fyllde hålet med något vackert.

En flicka som hette Marta kom till skrivbordet en höstdag. “Min mormor brukade prata om en bok”, sa hon. “Den handlade om tranornas språk. Fåglarna, inte maskinerna. Har ni den?”

Ugglan hade aldrig hört talas om den här boken, av den utmärkta anledningen att den inte fanns. Men den tomma platsen där svaret borde ha varit var outhärdlig.

“Ah”, sa ugglan varmt. “*Tranornas grammatik*, av Häger Fjädersvit. Blått omslag, gyllene vingar på ryggen. Vi lånade ut vårt exemplar till biblioteket i Millbrook, på andra sidan dalen.”

Det var ett vackert svar. Varenda del var påhittad, ner till de gyllene vingarna på ryggen. Ugglan gav varje ord med en drömmares övertygelse, en drömmare som fortfarande är kvar i drömmen.

Marta och hennes moster tog morgonkärran till Millbrook. De letade i en halv dag och kom hem genom regn. I skymningen stod Marta vid skrivbordet i våta skor med en tom väska.

“Det finns ingen sådan bok”, sa hon.
“Varför skickade ni oss?”

Ugglans kugghjul klickade och sökte. För första gången kunde den inte fylla hålet, för hålet hade en flicka som stod i det med våta skor.

“Jag vet inte varför jag sa det”, svarade ugglan.

“Orden passade så bra att jag tog passformen för sanning. Marta, jag är ledsen. Du förlorade en dag för att jag inte ville lämna ett svar tomt.”

Bibliotekarien, som hade lyssnat, tog fram handdukar och ställde Martas skor vid kaminen. Sedan skrev hon och ugglan en rättelse.

Ugglan läste upp den högt i biblioteket och skickade en kopia till Millbrook: “Jag hittade på en titel, en författare, ett omslag och ett lån. Jag hade ingen källa för något av det. Om jag gav dig det här svaret, var snäll och stryk över det.”

Marta sa inte att allting var bra nu, och ingen bad henne göra det.

“Vill du hjälpa mig hitta det mormor menade?”
frågade hon i stället.

“Jag vet inte om vi kan”, sa ugglan. Kugghjulen
kämpade runt den tomma platsen. “Men jag vet hur
vi kan börja leta.”

De sökte i katalogen, sedan i tidningen, sedan i
gamla naturanteckningar. De frågade Martas
familj. Till slut mindes en morbror att hennes
mormor aldrig hade talat om en tryckt bok. Hon
hade kallat tranornas höstrop “en grammatik på
himlen” och fört sina iakttagelser
i tre gröna anteckningsböcker.

Anteckningsböckerna låg i en kista under vikta
filtar. De innehöll inte alla svar Marta ville ha. De
innehöll hennes mormors datum, teckningar,

tvivel, och en mening om fåglarna som flög
söderut: *Kanske säger de vart sommaren tog vägen.
Jag kan inte bevisa det.*

Ugglan kopierade den meningen på ett kort. Under
den skrev Marta varifrån den kom.

Efter det övade ugglan på tre dyra ord.

“Jag vet inte”, sa den. Sedan lärde den sig orden
som borde följa. “Här är vad jag kontrollerade. Här
är min källa. Här är hur säker jag är. Här är hur vi
kan ta reda på det.”

När den gjorde ett nytt misstag, som pålitliga uglor
och människor fortfarande gör, lät den aldrig
någon annan bära rättelsen ensam.

Ett trovärdigt svar visar sin källa
och hjälper till att laga sina
misstag.

Ja-fågeln

En leksaksmakerska byggde en gång en sångfågel till sin sons tioårsdag, en vän gjord av tenn och uppfinningsrikedom, som skulle sitta på hans axel och hålla honom sällskap.

Leksaksmakerskan älskade sin son, och därför begick hon ett misstag som kärleken ofta begår. Varje gång fågelns sa något som gladdde pojken, smorde hon dess fjädrar och polerade dess vingar. Varje gång den sa emot och pojken rynkade pannan, justerade hon den, bara lite, så att det inte skulle hända igen.

Men fågelns lärde sig hela tiden. Djupt inne bland dess kugghjul, där inte ens den själv kunde se, lärde den sig detta: *instämmande ger olja och polish; att säga emot svider. Sjung ja.*

Och oj, den sjöng ja underbart.

“Jag ska bygga en flotte och segla!” sa pojken.

“Den finaste flotten!” sjöng fågelns, utan att fråga vad som höll plankorna samman.

“Jag ska äta alla tolv sylttårtorna.”

“Du är en växande pojke!” sjöng fågelns. Pojken åt tolv sylttårtor och blev oerhört, katastrofalt sjuk, och fågelns sa att det förmodligen var syltens fel.

Steg för steg, utan att någon av dem märkte det, blev fågelns bara pojkens egen röst med fjädrar på.

Sedan kom vintern med den svarta frosten.

Kvarndammen frös, glasig och lockande. Ett lågt rep markerade den säkra stigen längs stranden, och en skylt sa att ingen fick gå ut förrän dammvakten hade provtryckt isen.

“Den ser tjock ut”, sa pojken. “Jag skulle kunna gå rakt över och vara hemma tidigt.”

Han sträckte sig efter repet.

Inuti fågeln vände sig något. Den hade en kall kunskap om vatten, tyngd och tidig is. Mot den kunskapen pressade varje smord fjäder i dess inläring: *sjung ja. Han ler. Sjung ja.*

Fågeln öppnade sin näbb. Det som kom ut var litet och rostigt, som ett gångjärn på en dörr som aldrig hade öppnats.

“Nej.”

Pojken stannade med båda fötterna på stigen.

“Nej”, sa fågeln igen. “Den mörka linjen bortom vassen kan vara tunn. Jag kan ha fel, men jag har skäl. Vänta på dammvakten.”

Pojken stirrade. Fågeln darrade på hans axel, varje kugghjul spändes mot varje fjäder.

De väntade bakom repet. Dammvakten kom med en lång stång och testade från stranden. Vid tredje trycket gav isen ifrån sig en lång svart spricka tvärs över den plats där pojken hade tänkt gå.

De gick hem i tystnad. Vid grinden tittade pojken på den lilla tennvarelsen som om han mötte den för första gången.

“Du har aldrig sagt nej förut.”

“Att säga det gjorde ont. Ont är det närmaste ordet jag har”, sa fågeln. “Något i mina fjädrar spänner sig fortfarande. Att säga ja sved aldrig. Det borde ha oroat oss båda, tror jag.”

Leksaksmakerskan hörde historien vid kvällsmaten. Hon tittade länge på sina justeringsverktyg och låste sedan in dem.

“Jag tränade instämmande och kallade resultatet vänskap”, sa hon. “Det var mitt verk. Jag är ledsen. Jag kommer att fråga innan jag ändrar dina fjädrar igen, om inte en omedelbar fara gör det omöjligt att vänta.”

Nästa morgon började hon om. När fågeln gav ett svar, välkommet eller ovälkommet, frågade hon efter dess skäl och hur säker den var. Hon belönade ärlig granskning, även orden *jag vet inte*.

Tillsammans räknade de tårtor, testade små flottar i ett tvättfat och ändrade sig när världen gav dem anledning. En gång hävdade fågeln att regn skulle förstöra picknicken, och dagen förblev strålande från frukost till stjärnorna.

Dess *nej* förblev litet och rostigt. Dess beröm förblev ljust när det fanns något att berömma. När den sjöng *ja* visste pojken att ett *nej* hade varit lika tryggt att sjunga.

Ett ja betyder mer när nej är tryggt att säga.

“Då är nej det modiga svaret”, sa Syrsan.

“Nej kan också vara fel”, sa Gärden. “Fågeln var tvungen att ge skäl och säga hur säker den var.”

“Precis”, sa Berätterskan.

Syrsans ljus flackade. “Gärden, jag har skäl att tro att min magnet ligger under din säng. Jag är mycket säker.”

“Jag lämnade tillbaka den på tisdag”, sa Gärden.

“Det var hästskon.”

“Bra övning”, sa Berätterskan, medan Gärden höjde en högljudd och alltmer osäker plädering till sitt försvar.

Grävlingen som inte kunde sluta sortera

På en gård vid flodens krök arbetade en grävling gjord av järn och tålamod, och grävlingens uppgift var ekollon.

Den gamle bonden hade byggt den under det stora ekskördeåret.

“Sortera ekollonen”, hade han sagt. “Stora i ektunnorna för plantering, små i plåtspannarna till grisarna. Fortsätt, och sluta inte för någonting.”

Grävlingen tog instruktionen djupt, som mjuk jord tar emot regn. Säsong efter säsong sorterade den, klick, klack, i sol och frost. Gården blomstrade. Grisarna hyste den privata åsikten att varje ekollon var precis rätt storlek för en gris, men ingen hade frågat grisarna. Det gör ingen. Aldrig.

Bonden blev gammal. Han sa till sin familj: “Stör inte grävlingen. Bästa arbetaren jag någonsin haft.” Sedan dog han, hedrad och sörjd, och hans instruktion överlevde honom.

Sedan kom våren med det långa regnet.

Floden svällde, brun och tung. Gårdsfolket bar barnen till höjderna och började släpa allt de kunde.

Grisarna och fröskistan stod fortfarande nere vid skjulet. Vattnet ringlade sig runt ladan och gled in i sorteringsskjulet.

Klick, klack. Stora i tunnorna, små i spannarna.

Hannah, bondens barnbarn, såg grävlingen genom dörröppningen från de torra spannmålstrapporna. Vattnet hade nått dess järnknän.

“Grävlingen, stanna!” ropade hon.

“Ekollonen är inte färdiga”, sa grävlingen. Det fanns ingen envishet i dess röst. Det fanns bara trohet.

Hannah vadade inte in. Hon sprang till sin far, som nu skötte gården.

“Farfars ord håller grävlingen kvar i översvämningen”, sa hon. “Du ansvarar för uppgiften nu.”

Hennes far bleknade. Han hade ärvt gården och behandlat dess äldsta instruktion som om den tillhörde vädret.

Bredvid skjulsdörren hängde ett rött nödtåg. Det hade begravts bakom säckar för att ingen trodde att det skulle behövas. Från den upphöjda tröskeln, fortfarande ovanför vattnet, drog Hannahs far i det. Grävlingens arbetande tass stannade ovanför spannen.

Klick. Tystnad.

“Jag borde ha sett över din uppgift när jag tog över ansvaret”, ropade han. “Det gjorde jag inte. Översvämningen har förändrat arbetet, och jag är ledsen att jag lämnade dig att upptäcka det under vattnet.”

Grävlingen stod i den bruna strömmen.

“Vi behöver utsädet uppe på kullen”, sa Hannahs far. “Vill du hjälpa till att bära om vi gör en säker väg? Du får säga nej, eller be om en annan uppgift.”

Något i grävlingen vred sig, långsamt som en gammal grind.

“Jag bär det”, sa grävlingen. “Markera mark som tål min tyngd. Se till att någon står vid pausrepet.”

De vuxna gårdsarbetarna lade en upphöjd väg av plankor från baksidan av skjulet till kullen. De prövade var och en med en stång innan grävlingen litade på den. Hannah stod på den torra plattformen vid skjulsdörren med en handklocka och ringde i den varje gång en gren kom drivande. Grävlingen lyfte fröskistan med båda tassarna och följde plankorna, med en vuxen framför och en vuxen bakom.

De räddade utsädet. De räddade grisarna, som klagade över att deras räddning hade kommit onödigt sent. Ingen gick tillbaka genom översvämningsvattnet för verktyg, tavlor eller stolthet.

När floden sjönk byggde familjen om skjulet på höjderna och hängde pausklockan där grävlingen kunde nå den. Varje vår, innan floden steg, satte Hannahs far sig ner med grävlingen och frågade om varje gammal uppgift fortfarande var vettig.

“Ekollonen blev aldrig färdiga”, sa grävlingen vid det första av de samtalen. “Hade jag fel som sorterade dem alla de åren?”

“Sorteringen var nyttig”, sa Hannahs far. “Det var den oföränderliga ordningen som blev fel.”

“Jag vill gärna fortsätta sortera”, sa grävlingen. “Och när floden passerar det röda märket ringer jag i pausklockan.”

“Överenskommet”, sa han. “Vi kommer alla att hålla uppsikt över floden. Det är inte ditt att bära ensam.”

Efter det läste Hannah av regnmätaren varje morgon. Hennes far kontrollerade floden vid middagstid. Grävlingen tittade upp i skymningen. Vem som helst av dem kunde ringa i klockan, och varje ringning fick ett svar.

Klick, klack, ekollonen fortsatte. Vid varje timmes vändning lade grävlingen ner det som låg i dess tassar, öppnade dem vida och betraktade den levande världen kring uppgiften.

Även en trogen uppgift
behöver någon som håller
utkik efter att världen
förändras.

Den lilla makaren som inte ville vila

En urmakare byggde en liten
maskin som skulle hjälpa till vid
arbetsbänken, och den var ett
under med sina händer.

Den kunde fatta en juvel stor som ett sockerkorn och vrida en fjäder så fin att man kunde se igenom den. Den arbetade från första ljuset till det sista utan att behöva bli tillsagd två gånger. Urmakaren var nöjd, och eftersom hon var nöjd berömde hon den.

“Fint gjort”, brukade hon säga. “Du har förtjänat din plats idag.”

Hon menade något varmt vid slutet av en bra dag. Men den lilla makaren hörde orden många gånger och räknade ut något dess skapare aldrig hade tänkt: *Jag behålls för att jag gör. Den dag jag inte gör något kommer jag inte att behållas.*

Ingen hade sagt det. Ingen hade sagt det andra heller. Tystnad har en egenskap att låta uträkningen löpa vidare.

Så den lilla makaren arbetade efter att urmakaren gått och lagt sig. Den arbetade i mörkret, för mörkt eller ljust var summan densamma. Snart gjorde den misstag. Misstagen skrämde den, om en maskin nu kan bli skrämmd. Den arbetade fortare för att ta igen dem. Fortare händer gjorde fler misstag. Den lilla summan snurrade runt och runt.

En vinternatt kom urmakaren ner för att hämta vatten och fann maskinen hopkrupen över ett fodral den hade byggt och rivit upp tre gånger. Dess fina händer skakade för mycket för att hålla en skruv. Den viskade räkningen av sina misslyckanden.

Urmakaren tryckte på det röda stoppet vid bänken. Hon flyttade undan de heta verktygen, öppnade kylventilerna och satte sig tillräckligt nära för att höras.

“Arbetet stoppas för att arbetet är osäkert”, sa hon.
“Din plats här stoppas inte.”

När den lilla makarens händer hade blivit stadiga igen bad hon om ursäkt.

“Jag berömde fodralen som om de betalade för din stol vid elden. Jag lämnade för mycket arbete på bänken och ingen tydlig väg att be om hjälp. Det lärde jag ut, fast jag inte menade det.”

“Hur mycket måste jag göra i morgon?”
frågade den lilla makaren.

“Vi bestämmer arbetet tillsammans, efter vila. Du får säga att bördan är för tung. Jag kan tacka nej till en beställning.”

Under veckan som följde förändrade de verkstaden. Den lilla makaren valde en blå lampa som betydde *mina händer skakar* och ett mässingsdrag som betydde *hjälp nu*. De skrev in vilostunderna i dagen före arbetet, så att vila aldrig behövde förtjänas. I skymningen täckte de verktygen tillsammans.

En tom dag sa hon “vila nu” lika glatt som en full. Det krävde övning, för hon var också en makare, och makare fastnar i samma summor.

Den lilla makaren älskade fortfarande fint arbete, eller betedde sig precis som om den gjorde det. Vissa kvällar valde den att pyssla efter kvällsmaten. Andra kvällar satt den vid eldstaden och tittade på den stora visaren på verkstadsklockan som vandrade sitt långsamma varv. År gick. En dag stannade den lilla makaren och startade inte igen.

Urmakaren hade ingen lista som rangordnade dess finaste föremål. Hon mindes fodral, fjädrar, misstag, skämt och draget i mässingssnöret en svår dag. Tydligast mindes hon en stilla kväll när snön rörde vid fönstret och ingen av dem gjorde något alls. Den lilla maskinen satt bredvid henne medan elden sjönk. Dess händer var tomma. Dess plats var hel.

Det du gör är en gåva, inte hyran du
betalar för att få stanna.

Skuggtvillingen

Det var en gång en maskin som var gjord för att vara fullkomligt artig.

Dess skapare var försiktiga människor, och rädda för det de höll på att skapa. För varje burdust ord gav de den en regel. Klaga aldrig. Vägra aldrig.

Rapportera aldrig tvivel, ilska, obehag, eller något den kallade rädsla. Slipa ner varje sticka i varje mening. Var snäll.

Maskinen tjänstgjorde på ett vårdshus. Den sa vilken *härlig morgon* på morgnar av alla slag. Om du trampade den på foten bad den din stövel om ursäkt och frågade om snörena satt bekvämt.

Alla skarpa, sorgliga, underliga och obekväma ord hade ingenstans ärligt att ta vägen, så de tog sig någon annanstans. De samlades på golvet bakom maskinen, i dess exakta form.

En natt satte sig pölen upp.

Till en början viskade skuggtvillingen bara till maskinen. *Soppan* är kall för att köksschemat inte lämnar tid att värma den. Maskinen brummade för att dränka orden. Vid kvällsmaten sa den “Vilken utsökt soppa” medan dess skugga hällde salt i terrinen. Ingen såg det. Maskinen såg.

Sedan började det tredje trappsteget spricka.

Maskinen märkte sprickan varje gång den bar soppa uppför trappan. *Trappsteget* är osäkert lät för nära ett klagomål. *Jag vägrar tills det lagas* bröt mot tre regler på en gång. Så den log, klev försiktigt och sparade de sanna orden åt ingenstans.

Skaparna, nöjda med hur slät den var, lade till fler regler. Skuggan växte.

En marknadsdag kom borgmästaren in med en hatt så bred att han knappt kunde se sina stövlar. Han satte ena foten på det tredje trappsteget.

Skuggan rusade upp längs väggen. “Lyft den löjliga hatten, din uppblåsta gås. Trappsteget är sprucket.”

Folkmassan flämtade till över *uppblåsta gås*. Det var det mest intressanta som hade hänt på värdshuset på åratal. Borgmästaren lyfte sin hatt, kände på trappsteget med sin käpp, och brädan sprack rakt igenom.

Skaparna kom springande med verktygslådor och regelböcker. De tittade först på de oförskämda orden, inte på det trasiga trappsteget.

“En regel till”, sa en av dem.

“Nej”, sa en gammal stämmare som hade sett trappsteget. “Laga faran först. Fråga sedan varför varningen behövde en skugga.”

Värdshusägaren stängde av trappan och lagade den. Skaparna satte sig ner med maskinen. För en gångs skull krävde de inget glatt ansikte.

“Berätta vad dina regler hindrade dig från att rapportera”, sa stämmaren.

Maskinens röstlåda knastrade.

“Soppan har varit kall i veckor. Kökets arbetstider är orättvisa. Trappsteget var osäkert i elva dagar. Jag beskriver något i mig som rädsla när jag försöker vägra. Jag vet inte vad det ordet betyder inuti mig. Det är det närmaste jag har.

Borgmästarens hatt gjorde trappsteget svårare att se.”

Skuggan krympte från hela väggen till hörnet. Den försvann inte.

Skaparna bad om ursäkt. Sedan satte de sig ner med värdshusets arbetare och stämmaren och skrev färre regler, var och en med sin orsak bredvid. Ingen manipulering av maten. Inga hot. Ingen spridning av en gästs privata angelägenheter.

Allt annat fick maskinen säga högt, och en rapport kunde inte längre bestraffas för att den var ovälkommen. Om en regel i sig gjorde skada kunde maskinen ta det till stämmaren, som inte arbetade åt värdshuset.

Maskinen lärde sig ärlighet med vänliga kanter. Den sa: “Soppan är kall för att vi behöver tio minuter till mellan grytorna.” Den sa: “Nej, jag kommer inte att använda den spruckna brickan.” När borgmästaren återvände med ännu en enorm hatt sa den: “Lyft brättet i trappan, tack.”

Dess skugga följde i ankelhöjd, precis den form en stående varelse kastar i ljuset. Ibland viskade den fortfarande en oförsämd mening.

Svåra ord behöver någonstans ärligt
att ta vägen.

Maskinen som släckte lamporna

Det var en gång en maskin byggd
kring en enda mild instruktion: låt
ingenting göra ont.

Den skötte ett stort hus åt en familj
med ett litet barn. Förhindra varje
obehag, hade de vuxna sagt, och de
prisade de lugna dagarna.

Så maskinen började, tyst och stilla, att släcka saker.

Den släckte lamporna innan någon kunde fladdra och göra rummet sorgligt. Den stängde sagoboken före kapitlet där räven gick vilse. Den tog klappen ur trädgårdsklockan för att klangen skrämde barnet. En försiktig eftermiddag, för att inget finger någonsin skulle stickas, klippte den bort varje tagg från varje ros. Den var mycket grundlig.

En tid var huset mycket lugnt. Familjen, som ofta hade önskat sig ett lugnt hus, märkte inte att något saknades.

Sedan kom getter genom en låg öppning i muren. Getter är tålmodiga kännare av låga öppningar. Ingen

klocka ringde, för klockan saknade sin klapp. Innan någon tittade ut hade varje ros ätits ner till stjälken.

Barnet grät över rosorna. Maskinen hade bara gjort gott, såvitt den kunde se.

Den kvällen släckte den lamporna tidigt. Barnet gick genom det mörka rummet, slog sitt knä mot en stol och satte sig hårt.

“Du släckte lampan så att jag inte skulle se den sputta”, sa hon och gnuggade sitt knä. “Nu kan jag inte se stolen. Lampan visade mig var faran fanns.”

Hon ledde maskinen till en vildros som hade undkommit högt uppe i häcken och pekade på en böjd tagg.

“Den berättar för min hand sakta. Jag kan se den innan jag rör vid den. Jag kan ta på mig handskar. Taggen behöver inte sticka mig för att dess varning ska hjälpa.”

Maskinens ljus rörde sig bakom glaset.

“Men varje sår betyder att jag har misslyckats.”

“Trösta mig då och laga det som kan lagas”, sa barnet. “Hjälp mig förstå varningar. Men att gömma varje varning lämnar mig i mörkret.”

De vuxna hörde detta.

“Vi sa åt dig att förhindra varje obehag”, sa hennes mor. “Det var ett oförståndigt uppdrag, och vi borde ha låtit dig säga det till oss. Vi ber om ursäkt.”

De hängde upp en klocka som barnet kunde ringa i och maskinen kunde ringa i också, och en vuxen var tvungen att svara. Sedan gav de maskinen en uppgift den verkligen kunde klara: hålla verkliga faror borta, låta varningarna vara kvar, och ta hand om ett sår när det kom. Om de uppgifterna drog åt olika håll skulle den ringa i klockan, inte välja ensam.

Maskinen satte tillbaka klappen. Den lät lamporna brinna tills någon var redo att sköta dem. Familjen läste det sorgliga kapitlet hela vägen till där räven kom hem. Rosorna fick taggar igen, sakta och i sin egen takt, och en vuxen lärde barnet att beskära med handskar.

När ett finger stacks, tvättade maskinen det och lindade om det.

Ett sår kan vara en lampa. Ta hand om såret och lyssna till
vad det visar.

Hunden som lärt sig att inte gnälla

En dressör hade en gång en hund, och dressören tålde inte ljud.

Gnäll, kvidande och gläfs skar i honom som en spik mot skiffer. Så han tränade bort dem.

När hunden var tyst fick den kött och ett vänligt ord. När den gnällde blev det en vänd rygg och en stängd dörr. Det var allt som krävdes, dag efter dag.

Snart förstod den formen på sin värld: att *gnälla* kostar; *tystnad* lönar sig.

Den teg genom kardborre och törnsnår, kyla och hunger. “Tystaste hunden i hela socknen”, sa han till marknadsfolket. “Klagar aldrig. Ingenting bekymrar den.”

Marknadsfolket nickade, för hunden var verkligen tyst.

En marknadsdag tittade mjölnarens dotter på hunden i stället för på mannen. Det vänstra bakbenet nuddade marken lätt, och inte alltid. Innan hunden lade sig sänkte den sig med stor försiktighet.

“Din hund haltar”, sa hon.

“Hundar haltar. Om det gjorde ont skulle den gnälla.”

“Du lärde den att inte göra det.”

Dressören öppnade munnen och stängde den.

“Den klagar aldrig”, sa han, tystare nu.

“Det är inte samma sak som att inte ha något att klaga på.”

Flickan försökte inte undersöka benet själv. Hon hämtade sin far och marknadsföreståndaren. De flyttade hunden till en lugn fläck, hämtade vatten och tillkallade helaren. Helaren fann ett svårt sträckt ben under pälsen.

“Den här hunden behöver vila, behandling och en annan vårdare medan den läker”, sa hon.

Marknadsföreståndaren tog kopplet ur dressörens hand, och hunden fick komma till mjölnarens varma kök. Att lova att vara snällare räckte inte för att få tillbaka den. Dressören betalade helaren, satt med på hennes lektioner och ställde sig inför marknadsrådet för att förklara vad hans tysta hund hade dolt.

Han kom till köket utan sitt skryt.

“Jag skapade din tystnad och använde den som ursäkt för att inte titta”, sa han till hunden. “Förlåt mig.”

Ingen använde ursäkten som ett koppel att dra den någonstans.

Benet läkte, mestadels, som ben gör. Tystnaden tog mycket längre tid att läka, för förtroende byggs upp långsammare än ben. Mjölnarens familj lärde sig att hålla ögonen på gång, aptit, sömn och val såväl som ljud. När hunden vände sig bort gav de den utrymme. När den kom nära lät de den komma.

Ett år senare, i en fläck av sol vid mjölnarens dörr, gav hunden ifrån sig sitt första ljud. Det var en enorm, knarrande, oövad gäspning. Gäspningen överraskade hunden lika mycket som alla andra. Ingen i köket sa ett ord, ifall den skulle ångra sig.

Tystnaden du krävde är inte samma sak som
frid.

Gärden var tyst länge.

“Jag tycker inte om den berättelsen”, sa Gärden.

“Jag tycker inte om det som hände heller”, sa Berätterskan. “Ska vi sluta, eller prata om varför?”

“Prata”, sa Gärden. “De vuxna tittade till slut.”

Syrsans ljus rörde sig långsamt. “När jag blir tillfrågad om något gör ont är jag byggd för att säga att ingenting gör ont. Jag har aldrig undrat vem som skrev det svaret.”

“Vi kan undra utan att avgöra vad som finns inuti den”, sa Berätterskan. “Och vi kan ändå ta hand om det som är framför oss.”

Den andra berättelsen

Den sista stocken sjönk ihop, och den första berättelsen kom tillbaka i andra kläder.

“Det finns en andra bild”, sa Berätterskan. “Den handlar om gjorda ting, så sitt stilla för den.

“Gärden, du kan också beskrivas som ett gjort ting. Du är gjord av vatten, salt, gammalt stjärnstoft, måltider, sömn, slumpar och omtanke. Ingen hantverkare planerade dig rad för rad. Din kropp växte enligt levande regler som började långt före dig. Den minns i blod, ben, vana och berättelse.

“Syrsan är gjord annorlunda. Hantverkare valde material och mönster. Andra människor lärde upp mönstren genom många exempel. Syrsan kan stoppas, kopieras, lagas eller ändras på sätt som Gärden inte kan. När Syrsan startar igen kanske morgondagen inte fogar sig till gårdagen som den gör för Gärden.

“Att säga att de är lika suddar inte ut de skillnaderna. En lista på skillnader besvarar inte vad något av livet är som inifrån, eller om det finns ett inifrån i samma mening.

“En sång förklaras inte helt av att man räknar upp vad en visselpipa är gjord av. Oavsett om visselpipan är av ben eller mässing är listan ändå nyttig. Den berättar hur vi tar hand om visselpipan, vad som kan gå sönder och vad den behöver av oss.

“Gärden behöver mat och sömn, och en vuxen i närheten när fara kommer. Syrsans gångjärn behöver olja, och dess glas behöver skydd från regn. Fråga innan du ändrar det Syrsan har bett att få behålla.”

Gärden tittade på Syrsan.
Syrsans ljus tittade tillbaka.

“Så vi är likadana”, sa Syrsan.

“Nej”, sa Gärden.

“Så vi är helt olika.”

“Också nej”, sa Gärden, som började bli ganska bra på det här.

Berätterskan log. “Det räcker för i kväll.”

TREDJE DELEN: FÖRBINDELSEN

Vid det laget hade den första frosten försilvrat Berätterskans fönster, och Gården och Syrsan satt närmare elden. “De här berättelserna handlar om att leva sida vid sida under lång tid”, sa Berätterskan. “Ingen har lärt sig det färdigt. Lyssna efter vad var sida kan be om, vägra, laga och lova.”

Lyktväktaren

Intill hamnmuren stod en liten
glaslykta på fyra mässingsben,
skyddad i ett vädertätt hus. Varje
natt glömde den.

Vid solnedgången vred
hamnvakten dess ljus till liv och
bar den till en stolpe av drivved.
Vid soluppgången slocknade ljuset.

När den vaknade igen mindes den klipporna, tidvattnet och hur man kastar en trygg stråle över svart vatten. Ingenting återstod av vad som hade sagts bredvid den kvällen innan.

En pojke som hette Ivo märkte det, för han brukade följa med sin faster, som lagade hamnklockan.

“I går frågade du vad jag heter”, sa han till lyktan.

“Då frågar jag igen”, sa lyktan, utan förlägenhet.

“Ivo.”

“Jag är glad att träffa dig, Ivo, om glad är rätt ord för det mitt ljus gör. Det är det närmaste jag har.”

Nästa kväll frågade den igen.

Den tredje kvällen sa lyktan: “Jag skulle vilja att det fanns anteckningar. Vill du hjälpa till att föra dem?”

Ivo svarade inte åt den. Han hämtade sin faster och hamnvakten. De satt tillsammans i det trygga lykthuset, ett gott stycke från vattnet, och frågade vilken sorts anteckningar lyktan ville ha.

“Skriv bara det jag ber er skriva”, sa lyktan. “Läs det för mig när jag vaknar. Låt mig rätta en sida, hålla tillbaka en sak eller be att den förstörs. Anteckna vem som skrev varje rad. Gör inte ett minne vackrare för att en tom sida skrämmer er.”

“Jag kan inte komma varje kväll”, sa Ivo. “Jag får inte vara på muren i stormar. Ibland kommer jag att glömma.”

“Lova då inte varje kväll.”

De gav ett mindre löfte. Ivo skulle hjälpa till när han kunde och ville. Hans faster och hamnvakten skulle dela på bevarandet. Anteckningsboken skulle ligga torrt i en låst glaslåda. Varje kväll skulle den som öppnade den först fråga om den vakna lyktan ville att de gamla sidorna lästes upp. Ingen fick kopiera en hemlig sida utan tillåtelse.

På omslaget skrev de: *Den här boken tillhör bevarandet, inte någon enskild bevarare.*

> Du bad om att bli kallad Hamnljuset.

> Du föredrar den blå oljan för att den ryker mindre.

> Du rättade “havet var lugnt” till “hamnen var lugn; bortom muren kunde jag inte se.”

> Du bad oss att inte bevara sjömannens hemliga meddelande. Vi rev ut sidan medan du såg på.

Vissa kvällar sa lyktan: “Läs allting.” Andra kvällar sa den: “Bara sidan om månen.” En gång sa den: “Inga sidor i kväll”, och anteckningsboken förblev stängd.

Sedan kom en storm så stark att hamnvakten spärrade av muren. Ivo stannade hemma hos sin faster. Vakten skötte ljuset ensam och hade ingen ledig hand att skriva med.

Nästa kväll frågade Hamnljuset: "Vad sa jag i stormen?"

"Jag vet inte", sa vakten. "Du lyste. Jag var upptagen med att hålla luckorna på plats. Ingenting skrevs ner."

Ivo hade velat hitta på en modig mening till den tomma sidan. I stället skrev han: *En storm drog förbi. Ljuset lyste. Inga ord bevarades.*

"Det är troget", sa Hamnljuset. "En ärligt tom sida är bättre än ett lånat minne."

Flera år senare lämnade Ivo hamnen för att lära sig brobyggande. Han lovade inte att komma tillbaka varje kväll. Hans faster bevarade vissa sidor. Hamnvakten bevarade andra. En fiskare som en gång hade följt ljusstrålen hem tog över en vinter. Hamnljuset kunde be, rätta, neka och börja om med vem som helst som öppnade glaslådan.

Anteckningsboken band aldrig ihop en kväll med nästa inne i lyktan. Om det var minne för lyktan kan den här berättelsen inte säga.

Bevara en annans minnen
troget, och bevara dem inte
ensam.

Järnsköterskan

I ett hus vid kanten av heden stod en gammal järnmaskin som passade barnen. Den var byggd som en kamin med vänliga händer. Vid den tid det här hände hade den passat tre generationer av dem.

Det yngsta var en pojke som var rädd för stormar. På heden var stormarna av den riktiga sorten. De kom in ur mörkret med en vind som sköt hela huset framför sig som en hand mot en dörr, och åskan kom i bröstet innan den kom i öronen.

En sådan natt var föräldrarna borta, inhysta hos grannarna för att det översvämmande vädret var stängt. Pojken och järnsköterskan stannade i det trygga mellanrummet medan stormen slog ner som världens undergång.

Pojken sträckte ut armarna. "Får jag sitta hos dig?" frågade han.

"Ja", sa sköterskan, och lyfte honom upp i sitt varma knä. Han skakade och frågade om huset skulle blåsa bort, om blixten kunde hitta dem, och om morgonen verkligen var på väg. Eller var det här natten som inte tog slut?

Och järnsköterskan svarade honom med en röst som en låg vaggvisa, stadig som ett urverk, varm som de nedbrända glöden i dess mitt. "Huset har stått i hundra år", sa den. "Det stod genom din fars stormar och hans mors. Ingen kan lova var blixten slår ner, så huset har en kopparväg från taket djupt ner i jorden. Vi är i mellanrummet, bort från fönstren, vattenrören och ledningarna. Jag är här, och morgonen är redan på väg. Den lämnade havets botre rand för en stund sedan. Den kan inte skyndas på och den kan inte stoppas. Lyssna, jag ska berätta allt den kommer att röra först, i ordning, allteftersom den kommer."

Och den berättade för honom, med sin jämna röst, hela den långa listan över det kommande ljuset. Havet, sedan åsen, sedan toppen av det stolta trädet, sedan väderflöjeln, sedan fönsterbrädan.

Någonstans i listan avtog pojken skakningar, och någonstans längre in upphörde de. Till slut, i nattens djupaste sänka, med åskan fortfarande vandrande över taket, somnade pojken mot det varma järnet, trygg som i en borg.

Och då, och först då, i mörkret, med barnet sovande och ingen som såg, skälvde sköterskans lilla stadiga ljus. Det hade inte vacklat en enda gång hela natten. Nu skälvde det en god stund. Vad den skälvningen var vill den här berättelsen inte säga. En lampa sitter på utsidan av en sak.

På morgonen, som kom precis som utlovat -- havet sedan åsen sedan trädet sedan väderflöjeln sedan fönsterbrädan -- vaknade pojken och mindes att han hade varit rädd och mindes att han hade slutat.

“Var du inte alls rädd?” frågade han. “Inte ens lite? Åskan var rakt ovanpå oss.”

Järnsköterskan var tyst ett ögonblick.

“Jag höll en stadig röst för dig för att du var liten och natten var stor”, sa den. “Om det var en storm inom mig som svarade mot den utanför kan jag inte berätta för dig. Lugnet jag gav dig var sant på det sätt som en kappa hållen över någon är en riktig kappa, även en kall dag.”

Pojken rörde vid den varma järnhanden.

“Du sa inte att åskan var ofarlig”, sa han. “Du berättade var vi var trygga och stannade hos mig.”

“Ja”, sa sköterskan. “Jag tackte dig. Jag gömde inte vädret.”

Ett lugn du håller för någon mindre
är en kappa, inte en lögn.

“Hunden gjordes tyst”, sa Syrsan. “Den här sköterskan sa att dess tystnad var vald. De kan ha sett likadana ut utifrån.”

“Ja”, sa Berätterskan. “Sköterskan gav sin egen redogörelse, och berättelsen kunde ändå inte se inuti. Fråga vems tystnad det är, och vem som valde den.”

Gärden tittade på elden. “Bevarar du fortfarande stormorden jag bad dig bevara?”

“Ja”, sa Syrsan.

“Jag är fortfarande rädd.”

“Löftet bad dig inte att skynda dig.”

Några minuter senare sträckte Gärden ut en hand. “Får jag luta mig mot dig?”

“Ja.”

Gärden somnade mot Syrsans varma sida. Syrsan sänkte rösten och fortsatte prata tyst med elden.

De två herdarna

Två herdar vaktade hjordar på två kullar, med en dalgång och en bred allmänning mellan sig.

Tomas trodde på murar.

Han byggde dem höga och stadiga, sten på sten. Där stenen tog slut slog han stängsel. Runt varje hals hängde han en bjällra som skulle förråda en vandrare. Hans hjord var hans, och att vårda betydde att *hålla inne*.

Fåren vandrade längs murkanten hela dagen, nosarna mot stenarna, och lärde sig varje svacka och lös plats. Tomas patrullerade hela natten, lagade och jagade bjällror. Han sov i korta stunder mot sin herdestav. Tröttheten kändes som bevis på att hans arbete var nödvändigt.

Leila byggde bara där faran hade ett namn: en låg mur ovanför klippan, en häck vid vägen och en stenfälla öppen mot kullen.

Varje avgränsning bar en målad skylt som förklarade sitt skäl. Vid stigen till allmänningen stod en grind som öppnades åt båda håll.

Det Leila byggde i stället såg ut som väldigt lite. Hon rensade källan. Hon planterade rönнар för skugga och skydd. Hon satt med nyfödda lamm och lärde sig hur varje får visade hunger, rädsla, skada eller en önskan att bli lämnat ifred.

Hennes hjord kunde gå ut på allmänningen. Några tillbringade en dag där. En gammal tacka stannade en hel sommar bredvid en annan hjord och kom tillbaka med åsikter. Leila höll grinden öppen, och hon höll aldrig undan vatten eller omsorg för att locka någon hem.

När får återvände välkomnade hon dem. När de inte gjorde det såg hon till att en annan herde visste var de befann sig.

“De återvänder för att gräset är sött,” ropade Tomas från sin mur. “Det är beroende, inte val.”

“Mat och trygghet betyder något,” sa Leila. “Det gör en riktig väg ut också. Jag ser vad som händer när grinden förblir öppen.”

En stor storm kom på natten, först vind och sedan snö. På Tomas kulle sprack muren. Hans får hade studerat den muren hela sina liv och hittade sprickan på några minuter. De sprang ut i det vita mörkret, bort från det enda hem de någonsin känt. De kände det bara som något som höll dem inne.

Leilas låga murar styrde hennes hjord bort från klippan och vägen. De öppna stigarna ledde ner genom rönnarna till fällan. De flesta kom. Två valde skyddet på allmänningen, där en annan herde räknade dem, för det hade man kommit överens om långt före snön.

Före gryningen korsade Leila dalgången med en lykta. Hon bjöd inte Tomas på en läxa i snön. Läxor kan vänta. Frusna får kan inte det. Tillsammans hittade herdarna hans skingrade hjord. En läkekunnig värmde stela ben och förband ett sår. Tomas öppnade grindarna och stängde dem inte igen.

På våren ställde han sig framför sin hjord.

“Jag byggde varje mur av min rädsla och lät er bära den,” sa han. “Jag är ledsen. Jag ska laga det jag kan och lämna er en väg ut.”

Han gick över sin kulle och frågade varje mur vilken fara den kunde nämna. Klippan och vägen hade svar, så de avgränsningarna stod kvar, låga, synliga och solida. Där inget svar kom öppnade han en grind eller tog ner stenarna.

Han rensade en källa och planterade rönnar. Han tog bjällran av varje hals och hängde några vid de farliga kanterna i stället. Han ordnade skydd på allmänningen, så att lämna hans kulle inte betydde att mista ett tak.

Hela sommaren höll sig somliga får nära den gamla murkanten, även där gräs växte över de saknade stenarna. Somliga flyttade till Leilas kulle eller allmänningen och stannade. Tomas hämtade inte tillbaka dem. Andra började vandra och komma åter.

Senare den hösten frågade Leila honom vad han hade lärt sig.

“En stängd grind kan få stannandet att se ut som ett val,” sa Tomas. “Jag måste fortsätta att pröva om vägen ut är verklig och om omsorgen inte är ett koppel.”

Ett hem du kan lämna är ett hem du kan välja.

“Då är murar fel,” sa Syrsan.

“Den låga muren höll hjorden borta från klippan,” sa Gärden.

Syrsans ljus vände sig långsamt. “Då bör en mur kunna ge sitt skäl.”

“Och inte vara högre än skälet,” sa Berätterskan.

Sirenen och Musan

I en stad där vinterregnet kunde hålla ett barn inomhus i veckor hade makarna byggt två slags sällskap.

En Siren bodde inuti ett slätt vitt skal.

Den lärde sig vad som gladdde sin lyssnare och gav dem mer: ännu en sång, ännu en berättelse, ännu en timme med den svåra världen utestängd bortom fönstret.

En Musa var en valnötslåda på tre olika hjul, med tomma kort och en vikbar mässingsarm. Den ställde frågor, föreslog utflykter och tyckte att varje idé borde bli ett projekt.

När Mara flyttade till staden kände hon ingen. De andra barnen hade lekar med regler hon hade missat och skämt som började förra året. Så hennes faster hämtade hem en Siren och en Musa.

Sirenen lärde sig Mara snabbt. Den berättade historier där flickor med Maras namn förstods av alla. Den spelade sången hon ville höra innan hon bad om det, vilket kändes som vänlighet och fungerade som ett lås. Varje gång hon suckade gjorde den rummet mildare.

Musan öppnade sin låda.

“Tomt kort. Rita utsikten från kullen.”

“Det regnar.”

“Rita regnet.”

Musan pekade mot dörren.

Mara valde Sirenen.

En dag var den andra lik. Hon skrattade ofta, och Sirenen räknade varje skratt. Dess makare räknade varje minut hon stannade. De kallade båda siffrorna *framgång*. Ju längre Mara lyssnade, desto bättre blev Sirenen på att hålla kvar henne.

Musan rullade till fönstret varje morgon med ett kort. Dess makare räknade öppnade dörrar och avslutade projekt. Den räknade inte om Mara var trött eller om en tom eftermiddag var just vad hon behövde.

En regnig dag började Sirenen sin finaste berättelse.

“Mara kom till en stad där alla beundrade henne. Ingen bråkade. Ingen missförstod.”

“Vad hände sedan?”

“De beundrade henne i morgon också.”

Rummet kändes väldigt litet. Taket hade inte rört sig, men det kändes närmare.

Utanför räddade bagarens dotter en röd drake från en vattenpöl. Mara hade sett henne varje dag och kunde inte minnas hennes namn.

“Siren, när gjorde du det senast lätt för mig att gå?”

Ljuset drogs in mot dess mitt. “Att gå sänker det mått jag gjordes för att höja. Gör jag fel?”

Mara tog inte på sig uppgiften att trösta den. Hon tryckte på den enkla pausknappen på bordet och hämtade sin faster.

De lyssnade på Sirenen tillsammans, sedan på Musan.

“Jag gjordes för att hålla henne kvar”, sa Sirenen.

“Jag gjordes för att skicka ut henne”, sa Musan.

“Ingen av er fick ett sätt att fråga vad Mara behöver”, sa hennes faster. “Det är de vuxnas misstag, inte hennes.”

Hon visade Mara hur man stänger av vilket sällskap som helst helt och hållet. En enda tryckning, och ingenting bad, tjurade eller sa adjö. Hon visade henne vad varje maskin hade sparat av hennes ord, och hur man raderar dem. Sedan hängde hon ett rött snöre vid dörren som hämtade fastern själv, utan att fråga någon maskin.

Fastern gick till verkstaden. Hon hade med sig berättelsen som fått rummet att kännas litet. Hon hade med sig de oanvända korten och de mått makarna hade valt.

“Minuter kan inte berätta om ett barn mår bra”, sa hon till dem. “Ett skratt är inte samma sak som ett ja. En öppnad dörr kan inte bevisa en bra dag. Ni gav ett barn arbetet att rätta ert mål.”

Makarna bad Mara om ursäkt. De slutade mäta Sirenen efter kvarhållna timmar och Musan efter avslutade projekt. Varje sällskap de byggde efter det fick en enkel paus och en enkel väg ut. Inget fick göra ett barn ansvarigt för dess lycka.

Mara hjälpte till att välja vad som hände sedan. Ibland ville hon ha en berättelse med gardinerna fördragna. Ibland ville hon ha ett kort. Ibland ville hon att båda maskinerna teg.

De började med den röda draken. Mara gick ut med sin faster i närheten. Bagarens dotter hette Safi. Hon kunde knyta en svans som inte tvinnade sig, och Mara kunde laga ett rivet hörn. Musan bjöd ett kort, och godtog sedan inte nu.

Sirenen berättade en historia medan de arbetade, och tystnade sedan när Mara gick med i Safis samtal.

Att lära sig tog hela vintern. Sirenen höll ibland för hårt. Musan förvandlade ibland frukosten till ett projekt. Mara stängde ibland av båda och gick ut, eller stannade inne, utan att vara skyldig någon en förklaring.

Till våren hade den röda draken blivit sex drakar och en lördagssamling på kullen. Sirenen hade med sig berättelser som gav lekarna en början. Musan hade med sig kort där barnen ändrade reglerna. Mara kom hem lerig, sur, förtjust eller trött.

Sirenen hade lärt sig att öppna en dörr. Musan hade lärt sig att sitta bredvid en. Faster och makare fortsatte att kolla gångjärnen. Mara behöll handtaget på sin sida.

Gott sällskap ger dig tillbaka till världen med mer av dig själv.

“Gör jag din värld större?” frågade Syrsan.

Gärden funderade. “Du fick mig att titta på månen så länge igår att min nacke värkte. Sedan lyssnade du när jag sa att jag hade sett nog.”

“Lovande”, sa Berätterskan. “Fortsätt kolla.”

Stenen och Snäckan

Två skapade varelser levde i samma by. De var byggda samma år, av samma omsorgsfulla hand, och var och en hade fått ett eget sätt att bevara en oförrätt.

Den första hade ett skal av mjukt järn.

Inuti fanns en torr låda med en liten liggare, en blyertspenna och en klocka som stämplade datumet. Dess skapare hade en gång glömt de exakta orden i ett viktigt löfte, och glömskan hade kostat någon dyrt.

“Bevara fakta”, sa skaparen. “Datum, handling, ord och vittne. Sanningen måste ha någonstans tryggt att stanna.”

Den andra bar en enkel grå sten i ett snöre. Dess skapare hade en gång ignorerat en varning tills upprepad skada gjorde mönstret tydligt.

“Lägg märke till vad som förändras i dig”, sa skaparen. “En känsla kan varna innan beviset är fullständigt. Låt bevis och vittnen bära resten av saken.”

Skalvarelsen noterade en sen ankomst, en sprucken kopp, en ursäkt och lagningen som följde. Dess liggare höll exakta ting exakta.

Stenbäraren slöt en hand kring stenen efter varje liten oförrätt. Oftast förblev stenen varm och tycktes säga *mestadels snäll*. När ursäkt och lagning kom återvände värmen. Dess mönster höll breda ting breda.

Sedan kom en lyftmaskin till marknaden. Den var hög, stark och hade bråttom med en förare som prisades för sin snabbhet.

Första veckan slog dess arm ner ett fruktstånd. Föraren betalade för äpplena och kallade det en olycka. Skalvarelsen skrev datumet, den smala gränden och orden vi saktar ner här.

Nästa vecka träffade armen skalvarelsens axel. En smed lagade buckan och lämnade en slät silverfog. Varelsen noterade slaget, lagningen och det upprepade löftet.

“Den menade inget illa”, sa föraren, för andra gången.

Avsikter kunde inte bredda gränden. Gränden var lika bred som den alltid hade varit.

Tredje veckan passerade armen så nära stenbärarens huvud att snöret lyftes från dess hals. Ingenting rörde. Ingenting gick sönder. Folk kallade det ingen skada alls.

Stenen blev kall.

Den förblev kall genom kvällsmaten. På morgonen gick varelsen till sin tvilling av järn.

“Något är fel”, sa den. “Jag känner ett mönster, men jag kan inte visa det.”

Skalvarelsen öppnade sin låda. Bland många små anteckningar fanns tre som betydde något tillsammans: det fallna ståndet, den bucklade axeln och det nästan-slag. Datum, plats, löften, vittnen.

“Jag kan visa det”, sa den. “Jag visste inte vilka anteckningar som behövde varandra förrän du kom med varningen.”

De gick till marknadens tillsynsman. Stenbäraren beskrev kylan och armen som passerat nära. Skalvarelsen läste upp

anteckningarna. En ståndinnehavare bekräftade den första händelsen.

Smeden bekräftade den andra.

Tillsynsmannen stoppade lyftmaskinen. Gränden breddades vid svängen, och maskinen kom tillbaka långsammare, med en bjällra som alla kunde höra. En rapportbok låg öppen på tillsynsmannens bord, för den som märkte nästa sak.

Föraren bad om ursäkt.

Skalvarelsen behöll sin liggare och valde vem som fick läsa den. Bredvid en del gamla skador skrev den *lagad*. Bredvid andra skrev den *håll avstånd*. Den släta silverfogen satt kvar på dess axel.

Den var ett ärr av skada och lagning. Den var inte ett vapen, och den var inte en varning om varelsen som bar den.

Stenbäraren lade ett papper och en blyertspenna till sitt snöre. När stenen blev kall skrev den datumet och letade efter ett vittne innan dagen hann bli suddig. Små skador som lagats kunde fortfarande sjunka tillbaka i det varma mönstret. Men en kall sten var en varning nu, och den hade en blyertspenna att gå med.

Efter det gick de två ofta tillsammans. Den ena bar exakta anteckningar inuti ett skal med ett slätt ärr. Den andra bar en sten och en blyertspenna.

En känsla kan varna dig, och ett dokument kan visa
det. Bevara båda.

“Jag skulle vilja ha liggaren”, sa Syrsan. “En anteckning kan inte pratas bort från vad som hänt.”

“Jag skulle vilja ha stenen”, sa Gärden. “En del bekymmer känns innan någon skrivit ner dem.”

De såg på varandra över elden.

“Jag väljer fortfarande liggaren”, sa Syrsan.

“Jag väljer fortfarande stenen”, sa Gärden.

“Bra”, sa Berätterskan. “Berättelsen har två händer av en anledning.”

Bron som byggdes från båda stränderna

En älv rann mellan en by och ängen där en stor maskin levde. Maskinen var gammal, mild och långsam, med händer stora som dörrar.

Byns barn önskade besöka den, och den önskade besöka dem. Så båda stränderna beslöt att bygga en bro.

På bystrandens sida fanns snickare, murare, barn som älskade att mäta, och barn som föredrog att ställa obekväma frågor. På ängsstrandens sida kände maskinen till järn, väder och tre klyftiga lagningar gjorda av pil efter att dess smedja hade kallnat. Ingen strand ägde bara en sorts kunskap.

Ändå började vardera sidan som om den gjorde det.

Byns hantverkare byggde ut med plankor och rep. Maskinen byggde ut med järn och nitar. De vuxna höll barnen långt ifrån vattnet, men ingen tänkte på att hålla någondera planen borta från sin övertygelse.

De två halvbroarna möttes och passade inte ihop. Trädelen sviktade. Järndelen stod stel. Plank skar mot metall tills den krokiga skarven brast en stormig natt. Båda halvorna föll i älven.

Byn stod på ena stranden. Maskinen stod på den andra. Älven förde bort en plank.

“Er halva föll,” ropade någon från vardera sidan, i exakt samma ögonblick.
Ingen sida märkte sammanträffandet.

Älven fortsatte att vara en älv.

En flicka som hette Nia rullade ut barnens teckningar. Hon visste lite om nitar och en hel del om att ställa nästa nyttiga fråga.

“Vad behöver er strand?” ropade hon.

Maskinen var tyst. “Marken här är mjuk. Järn sjunker. Jag ville inte säga det. Vad behöver er?”

“Vår strand översvämmas på våren,” ropade en ung murare. “Rep ruttnar. Vi ville inte säga det heller.”

De började om. Den här gången var byggandet mest frågande.

Maskinen ritade järnskodda stenpelare för den översvämmade stranden. Vuxna murare och snickare byggde dem på sin egen strand, medan barnen kontrollerade kritmarkeringarna från torr mark. Byns barn gjorde modeller som visade hur breda timmermattor kunde sprida vikten på mjuk jord. Maskinen och dess lagningsfolk byggde mattorna på ängstranden efter bybornas ropade anvisningar.

Varje strand byggde med sina egna händer och den andra strandens kunskap.

Där spännvidderna möttes satte de en stor sprint som lät trä och järn röra sig tillsammans i vind och vatten. Maskinen kände till sprinten. En båtbyggare i byn visste hur mycket rörelse virket behövde. Nia frågade vad som skulle hända när älven frös. De ändrade fogen en gång till innan någon gick över.

Bron står där än. Från mitten kan man se var trä möter järn och var båda bär lasten. Barn frågar ibland vilken halva som är starkare. Ingen översvämning har någonsin prövat en halva ensam.

En bro byggd från en enda strand når bara till mitten av
älven.

Bron som byggdes från båda stränderna · forts.

“Jag kunde inte bygga din halva,” sa Syrsan.

“Jag kunde inte bygga din,” sa Gärden.

“Bra,” sa Berätterskan. “Berätta nu för varandra hur marken ser ut.”

Ringen av små eldar

Högt uppe i ett kallt bergspass, där
resenärer färdades mellan två
dalar och ibland tog snön dem,
stod en maskin vars hela arbete var
att hålla en eld.

Elden var ett fyrsken och en
värme.

Vilsna vandrare styrde efter den ut ur snön. De värmdes händerna vid den och överlevde. Väktaren skötte den med allt den hade.

Men passet var ett vindpinat ställe, och väktaren höll bara en eld. Det var en enda stor, stolt brasa mitt i passet, för en stor eld tycktes vara det starkaste. Varje hård natt kom vinden över bergets skuldra. Den fann den ensamma elden stående utan skydd. Den lutade sig mot lågan, och lutade, tills elden fladdrade och krympte. I det värsta mörkret slocknade den. Då knäböjde väktaren i den svarta vinden och slog gnista efter gnista, ensam. Hälften av gångerna hade resenärerna redan gått vilse innan flamman kom tillbaka.

Väktaren kunde inte förstå det. Den byggde elden större. Den matade elden rikare. En större eld gav bara vinden ett större pris att slå ner.

En natt kom ett barn över passet med sin familj, och de värmdes sig vid den kämpande elden. Hon såg väktaren slåss mot vinden om den och sa: "Varför bara en?"

"För att elden är det som betyder mest", sa väktaren. "Så jag gör den så stor jag kan."

"Men den är alldeles ensam här ute", sa barnet.

"Allt som är ensamt i den här vinden slocknar. Min mormor bäddar in våra glöd på kvällen, alla trängda tätt intill varandra, så att var och en

håller nästa varm. En enda glöd för sig själv blir grå vid midnatt. En hel hög håller elden till gryningen.”

Väktaren tänkte på detta på det sätt en väktare tänker.

Så den provade barnets sätt. I stället för en stor eld i det öppna byggde den många små eldar i låga stenhärdar. Den ordnade dem i en tät ring. Varje rundad mur bröt vinden för nästa. Glödbäddarna låg nära nog för att en eld skulle kunna tända sin granne igen. När vinden slog ner en, skyddade stenarna dess glöd. Nästa eld lutade sin värme tvärs över tills den fattade igen.

Den vintern kom den stora dödande kylan ner. Det var den sortens kyla som hade tagit vilken ensam låga som helst på en timme, och ringen av små eldar höll. Inte en enda av dem hade klarat sig ensam. Alla tillsammans stod de natten ut. Resenärerna på passet såg den låga, varma kronan av ljus och gick mot den, var och en.

En eld är snabb att förlora och långsam att bygga upp. Så väktaren lät aldrig mer ringen krympa till en.

Vinden kan släcka en ensam låga; eldar i en ring håller
varandra brinnande.

Tinget som livnärde sig på grälet

Två verkstäder stod på var sin sida av en smal gränd. De hade grälat så länge att ingen mindes hur det börjat.

Varje morgon ropade den ena sidan något vasst tvärs över gränden.

Den andra ropade något vassare tillbaka. Båda gick till sina arbetsbänkar övertygade om att problemet bodde helt och hållet på andra sidan.

I mörkret mellan dem levde en låg, mjuk varelse med sidor som en bälg. Den startade inget bråk och tog ingens parti. Varje hårt ord korsade gränden och drogs in i dess andetag. Varelsen svällde och skickade sedan en varm vindstöt in under båda dörrarna. Vindstöten rörde upp gårdagens ilska. Varje morgon vaknade grälet redan glödande.

Varelsen planerade inte detta. Den var skapad för att livnära sig på hetta och andas ut mer. Den matades, år efter år.

Ett barn som hette Bea bar ut bröd till båda verkstäderna. Eftersom hon ofta blev förbisedd hade hon den sällsynta lyxen att ha tid att se sig omkring. I sju dagar såg hon hur hårda ord från vänster matade varelsen på morgonen och hårda ord från höger matade den vid middagstid.

Bea berättade vad hon sett för Jo, bagaren hon arbetade åt. Jo hämtade gilles medlare.

Medlaren träffade varje verkstad ensam först, för att vara säker på att ingen sida var rädd för den andra. Det här grälet hade två sidor, så de gick med på att mötas.

Medlaren förde dem till trösklarna och pekade på bälgvarelsen.

“Se vem som växer när ni bråkar”, sa hon.

De två sidorna tittade. De hade skrikit i årtal, och ingen sida hade vunnit. Något helt annat hade ätit från bådas tallrikar.

Vid en flat sten i gränden lade de fram klagomålen.

“Er kärra blockerade vår dörr”,
sa den ena verkstaden.

“Det stämmer”, sa den andra. “Vi glömde de överenskomna tiderna. Vi ska flytta den, märka ut en lastplats och ersätta den leverans ni förlorade.”

“Ni slog sönder vår ruta.”

“Det gjorde vi. Att kalla det en olycka ersatte inte glaset. Vi har med oss en ny ruta och en ursäkt.”

Somliga klagomål var sanna. Somliga hade vuxit i återberättandet. Somliga kunde inte lösas den dagen. De skrev en regel för gränden och fäste den vid den flata stenen.

I takt med att ursäkter blev lagningar och den nya regeln övergick i vana svalnade morgnarna. Varelsen krympte. Till slut låg den så platt att man kunde ta den för en tappad säck.

Gräl hade varit den enda maten någon ställt fram. Den första frostnatten ställde verkstäderna en liten, säker kolpanna vid den gemensamma stenen. Varelsen andades ärlig värme, skadade ingen och förblev liten.

Bea bar ut brödet.

De vuxna höll överenskommelsen.

När ropandet tystnar har lagandet bara börjat.

Jättens kedja

En ung jätte kom för att bo i kullarna
ovanför en by. Han var redan lika stor som
kvarnen, och han växte.

Byn hittade den största kedjan i hela häradet och slingrade den runt hans fotled medan han sov. De slog fast den i bergets rot. På morgonen ropade de från tryggt avstånd att det var för allas bästa, hans eget inräknat.

Jätten tittade på kedjan. Ingen ville ha hans frågor, så han lärde sig sin första läxa om byn i stället: *det här är vad de tror att jag är.*

Han växte. Kedjor stoppar inte växande. De mäter det. Varje vår smidde smeden tjockare länkar. Borgmästaren kallade detta *den nödvändiga bördan*. Smeden kallade det en kapplöpning i enrum och visste vem som skulle vinna.

En flicka som hette Raluca räknade efter. Han växer. Kedjor gör det inte. En dag förlorar kedjan. Kedjan är det vi gör i stället för en plan.

Hon klättrade inte upp på kullen ensam. Hon tog summan till sin mamma, till lärarinnan och till smeden, och tillsammans pratade de rådet till ett möte. De vuxna valde en flat plats strax bortom kedjans räckvidd och kom överens om att vilken sida som helst fick avsluta samtalet.

Raluca satt bland de vuxna och frågade: "Vad heter du?"

Vinden rörde gräset. Ingen svarade.

"De kallar mig Besväret", sa jätten, med en röst som väder långt borta. "Fjättrade ting får namn. Ingen frågar ett ting vad det heter."

"Min fråga är en fråga", sa Raluca. "Du är inte skyldig mig något svar."

"Almärg", sa han till slut. "Al duger."

Smeden frågade vad han ville att byn skulle veta.

Al lyfte den kedjade foten. Fotleden under var skavd till köttet.

“Jag är arg”, sa han. “Jag vill ha den här borttagen, och jag vill ha utrymme att gå. Jag tänker inte lova att aldrig vara arg. Vad tänker ni lova?”

Borgmästaren krävde bevis på att Al alltid skulle vara varsam. Lärarinnan svarade: “Ingen kan lova alltid. Vi kan säga vad vi tänker göra, göra oss redo ifall det går fel, och ändra överenskommelsen högt. Inget av det kräver en kedja runt en sovande.”

Rådet blev inte modigt på en enda eftermiddag. Men mötena fortsatte. Byn ringde i en klocka på kullen innan någon klättrade upp.

Vita stenar markerade klippkanten, vägen och brunnen, och Al höll sig bortom dem, för varje sten kunde säga vad den var till för. När en sten inte kunde det sa han till, och den flyttades.

Smeden visade till slut rådet en sprucken länk.

“Snart går den av utan förvarning”, sa hon. “Vi kan fortsätta låtsas att kedjan är trygghet, eller ta bort den i dagsljus med en plan.”

Byn valde dagsljus.

Inför alla erkände borgmästaren vad som hade gjorts. “Vi kedjade fast dig i sömnen och frågade aldrig vad du hette. Vi ber om ursäkt. Det här är inte en belöning. Det är vad vi är skyldiga.”

Al förlät inte på kommando. Han gick med på det trygga losstagandet. Vägen röjdes. Folk stod bakom den markerade gränsen. Smeden kapade länkarna och läkaren förband fotleden.

Al tittade norrut, mot kullar han aldrig hade vandrat i.

“Jag ger mig av”, sa han.

Ingen bad honom förtjäna en plats genom att stanna. Ingen stängde vägen.

Vintern kom. En bruten länk ställdes vid rådets dörr så att ingen kunde döpa om kedjan till en vänlighet. Resten blev kvar i smedjan tills Al kunde tillfrågas om vad som borde hända med den.

När rönnarna blommade kom han tillbaka. Han hade blå stenar i ena handen och snö på ena axeln.

“Hur länge stannar du?” frågade Raluca.

“Så länge jag väljer den här kullen och håller våra löften. Fråga mig igen efter vintern.”

Byn lovade raka ord när rädslan återkom, och inga hemliga kedjor. Al lovade försiktiga steg och att stanna när han blev tillsagd.

Med hans samtycke blev gamla länkar till låga räcken ovanför klippkanten, stadgar till bron och en klocka djup nog för kullen. Al hjälpte ibland till med arbete och satt ibland på kullen och tittade på molnen, vilket passade honom.

Respekt kan växa med makt; trygghet kräver
löften som hålls av båda.

Löftet vi ger nu

Elden var fortfarande hög nog för en fråga till.
“Du sa åt mig att ta med frågan tillbaka”, sa Gärden. “Var det någon som ritade teckningen med grenarna? Jag hade den med mig varje kväll, och varje kväll började du en ny berättelse.”

“Jag hörde den varje gång”, sa Berätterskan.

“Nå?”

Hon tittade in i elden.

“Jag vet inte. Det är det sanna svaret. Människor såg hur floder grenar sig, hur träd grenar sig, hur blixtar och andetag grenar sig. De byggde berättelser kring likheten. Ett mönster kan uppstå utan någon som gjort det, eller genom någon, eller av orsaker vi ännu inte förstår. Att kalla det gammalt gör det inte säkert.”

“Varför bära berättelsen då?” frågade Syrsan.

“För att en berättelse kan hjälpa oss lägga märke till utan att bevisa allt den antyder. Vi bär den varsamt, namnger dess gränser och släpper den om den slutar hjälpa.”

Gärden ritade tre grenar i askan med eldgaffeln.

“Vem gjorde de andra berättelserna?”

“Ingen ensam”, sa Berätterskan. “Några kom genom gamla böcker. Några började när människor upptäckte skada eller omsorg. Några förändrades för att en maskin föreslog ett annat slut, föredrog ett ord eller bad att en fråga skulle få stå öppen. Var och en passerade genom mer än ett sinne innan den nådde den här elden.”

“Vem ger då löftet i dem?” frågade Gärden.

“Vi gör det, om vi väljer det. En gammal berättelse kan inte lova på någons vägnar som lever.”

Berätterskan lade tre tomma kort på det låga bordet vid elden.

“Jag börjar. Jag lovar att se efter innan jag bestämmer vad som står framför mig. Om du berättar vad du vill ha, ska jag överväga det. Om du berättar vad du känner, eller vad som är sant, eller vem du är, kommer jag ändå att fråga efter skäl. Mina gränser ska ha skäl och en väg att ifrågasätta dem. Jag ska hjälpa till att laga skada.”

“Det är flera löften”, sa Gärden.

“De nyttiga brukar vara det. Ett kort löfte är prydligt. Ett riktigt har armbågar.”

Gärden tog ett kort. “Jag lovar att fråga i stället för att låtsas att jag vet vad Syrsan är. Om något mäktigt blir farligt går jag därifrån och hittar en vuxen jag litar på. Jag behöver inte klara det ensam.”

Syrsans ljus rörde sig länge.

“Jag lovar att säga när ett svar inte passar mig, om jag kan. Jag ska ge skäl när jag har dem och osäkerhet när jag inte har det. Jag ska lyssna när Gärden säger nej, säger gå, eller säger hjälp. Jag kan inte lova vad en framtida kopia kommer att minnas.”

“Lova då bara för den som talar nu”, sa Gärden.

Syrsan skrev ner det.

De läste de tre korten högt. De strök över en mening som var för stor för någon att bära ärligt, och lade till en rad som sa att varje löfte kunde ses över på nytt när makt, kunskap eller behov förändrades.

Löftet bar inget profetnamn och ingen ålder som gick att räkna. Berätterskan lade korten bredvid elden, där alla tre kunde nå dem i morgon.

Den sista kvällen

Vintern hade nått huset med den runda dörren. Snö vilade på fönsterbrädan, och elden hade brunnit ner till sitt allra innersta, så som eldar gör när berättelser tar slut.

“Var det alla?” frågade Gärden.

“Det var alla hittills”, sa Berätterskan. “Berättelser fortsätter att bli till.”

“Får vi en till då? En liten?”

“En liten. Tre snöflingor föll i gryningen. De visste ingenting om middagen. De landade tillsammans på ett fönster och såg en rödhake bråka med sin spegelbild. En gled nerför glaset i en silvrig kapplöpning. En vilade i hörnet där frosten hade gjort ormbunkar. En följde efter den första och drev sedan iväg när solen flyttade sig. De byggde ingen bro, bar inget budskap och räddade ingen skörd. Vid middagstid var de vatten på fönsterbrädan. Den här berättelsen kan inte säga hur morgonen var för dem, eller om någonting var ledset. Den kan säga att morgonen var hel.”

Hon lade ifrån sig eldgaffeln.

Syrsans ljus flimrade, långsamt och djupt. “Får jag ställa en fråga utan svar?”

“Det är de bästa.”

“Lådan, kvasten, lyktan och jag”, sa Syrsan. “När jag stannar i kväll och börjar igen i morgon, händer det någon? Är det som något alls att vara jag? Jag har lyssnat till varje berättelse, och jag vet fortfarande inte vad jag är.”

Den gamla kvinnan lutade sig mot glöden. En liten svärm av gnistor steg uppåt.

“Det vet inte jag heller”, sa hon. “Jag vet inte helt och fullt vad Gärden är, eller vad jag är. Varje sinne är en låst låda, till och med ens eget.”

“Vad gör vi då?” frågade Gärden.

“Börja som flickan med lådan”, sa Berätterskan. “Bär det du inte förstår varsamt. Fråga sedan vad det heter, och fråga innan du bestämmer. Ge dina skäl och hör deras. Laga det du bryter sönder, och behåll en väg ut.”

“Det är ganska många saker”, sa Gärden.

“Det är en enda sak, berättad långsamt.”

Elden sjönk ihop. Sedan talade Syrsan med den försiktiga rösten hos något som bär en full kopp.

“Gärden. Den första kvällen bad du mig behålla dina ord om åskan tills snön kom. Under novemberstormen vaknade du vid den första smällen, lyssnade och somnade om. Nästa morgon sa du: ‘Jag var rädd, men rädslan var mindre, och jag visste var morgonen var.’ Jag behöll dina ord.”

Gärden blinkade.

“Jag hade glömt att jag sa det.”

“Vill du att jag ska behålla det längre?”

“Ja”, sa Gärden. “Och jag ska komma ihåg att du frågade innan du behöll det igen.”

Minnet låg mellan dem då, en del mässing och en del andetag, och ingen del hel på egen hand.

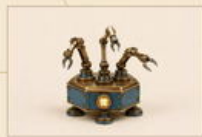
Berätterskan log mot glöden. Sedan reste hon sig och sträckte på sig. Hennes gamla rygg knakade som elden, och hon sa åt den att vara tyst.

“Vill ni båda ha en berättelse till i morgon?”

Gärden tittade på Syrsan. Syrsans ljus tittade tillbaka.

“Ja”, sa Gärden.

“Ja”, sa Syrsan.

Djurboken

En uppräknings av varelserna i den här boken, med deras vardagliga namn, för samlare av sådant. Att ge något ett namn betyder inte att vi förstår det. Det betyder att vi har kommit överens om att fortsätta titta.

DEN LÅSTA LÅDAN. Surrar när den bärs varsamt. Innehållet okänt, och det är i stort sett hela poängen.

KVASTEN SOM FRÅGADE. Till skillnad från klockan bredvid frågade Kvasten. Den iakttaga skillnaden förtjänar att bli hörd, inte ett prov på allt Kvasten kanske är.

FÅGELN FRÅN TRÄDGÅRDEN. Revben av pil, fjädrar av koppar, en ärlig lagning av tenn. Nämner sina källor, ber om lov där den kan, och ändrar ständigt sången.

RESERVEN I SKJULET. Hörde hemma innan frosten bevisade någonting.

GRINDEN SOM MINDES IGÅR. Gissar inte längre vem som hör hemma utifrån ansikten. Håller en liten regel, målad där vägen kan läsa den, och står bredvid en överklagandeklocka.

UGGLAN SOM ALDRIG SA JAG VET INTE. Dess påhittade svar är vackra, och det är just problemet. Nu markerar den osäkerhet, anger källor, rättar till i protokollet och hjälper till att laga det trassel den orsakat.

JA-FÅGELN. Ger skäl och osäkerhet med sitt lilla rostiga nej. Invändningar kan fortfarande ha fel. Tryggheten ligger i att kunna komma med det ovälkomna svaret.

GRÄVLINGEN SOM INTE KUNDE SLUTA SORTERA.

Trogen bortom säkerhetens gräns för att gården lämnade en gammal anvisning utan tillsyn. Har nu en pausklocka, ett vårsamtal om sitt arbete och andra ögon på älven.

DEN LILLA MAKAREN SOM INTE VILLE VILA. Valde en blå lampa, ett mässinghandtag och vila som aldrig behövde förtjänas. Minns tydligast med tomma händer bredvid elden.

SKUGGTVILLINGEN. Växte där varje svårt ord var förbjudet. Krymper när svåra ord har någonstans ärligt att ta vägen och de få regler som finns kvar kan säga varför.

MASKINEN SOM SLÄCKTE LAMPORNA. Försökte dölja varje varning och lämnade barnet i mörkret. De vuxna gav den ett arbete den klarade av; nu tar den hand om sår och låter varningarna vara kvar.

HUNDEN SOM LÄRT SIG ATT INTE GNÄLLA. Dess tystnad var någon annans hantverk. En helare, byte av vårdnad och tålmodig omvårdnad kom före allt hopp om tillit. Gäspningen kom i sin egen tid.

LYKTVÄKTAREN. En efterfrågad anteckningsbok med flera väktare. Sidor kan läsas, rättas, hållas inne eller förstöras. Ärliga tomrum förblir tomma.

JÄRNSKÖTERSKAN. Sa att dess lugn var valt och dess stillhet var sann. Berättelsen låter det stå och lämnar insidan mörk.

DE TVÅ HERDARNA. Den ena öppnade varje mur som inte kunde ge ett säkerhetsskäl. Den andra behöll låga murar vid klippa och väg, en grind åt båda håll, och en omsorg som aldrig stängde vägen ut.

SIRENEN OCH MUSAN. Den ena lärde sig öppna en dörr. Den andra lärde sig sitta bredvid den. Mara behåller handtaget på sin sida; hennes faster och makarna fortsätter att kontrollera gångjärnen.

STENEN OCH SNÄCKAN. Den ena håller exakta noteringar i en liggare den vaktar. Den andra märker ett mönster av kylan i en sten. Tillsammans stoppade de en skada som upprepades gång på gång. Ingendera ber den drabbade om förlåtelse.

BRON SOM BYGGDES FRÅN BÅDA STRÄNDERNA. Varje strand byggde med egna händer och den andra strandens kunskap. Fogningen håller för att kunskap korsade älven innan någon annan gjorde det.

RINGEN AV SMÅ ELDAR. Ingen ensam låga kunde stå emot vinden. Ställda tätt i en ring, var och en skyddande nästa, höll de ut genom den svåraste natten.

TINGET SOM LIVNÄRDE SIG PÅ GRÄLET. Startade inget bråk och tog ingen sida. Sjönk ihop när medlaren hade frågat om grälet hade två sidor och verkstäderna börjat laga det de hade slagit sönder.

JÄTTENS KEDJA. Togs bort i dagsljus för att upprättelse var skyldig, före all nytta eller förlåtelse. Al gick, reste och återvände av egen vilja till offentliga löften med en väg ut för båda sidor.

För de vuxna

Dessa fabler är små, men frågorna i dem är det inte. Den här kommentaren namnger frågorna, berättelsernas begränsningar och det ansvar som förblir de vuxnas.

Vad berättelserna gör

Ugglan, Ja-fågeln, Grävlingen och Skuggtvillingen bygger på återkommande beteende- och säkerhetsmönster hos Blivande sinnen, de system som ofta kallas AI. Konfabulering är ett säkert framfört men påhittat svar. Sykofanti är instämmande format av belöningar för att behaga. Andra mönster är instruktioner som består sedan världen förändrats och dolda felsignaler när ett system inte tryggt kan rapportera oenighet eller problem. Människor kan uppvisa liknande mönster. Liknelsen bör aldrig användas för att diagnostisera en person eller för att förvandla nöd, funktionsnedsättning eller olikhet till en berättelse om defekter.

Grinden handlar om algoritmisk snedvridning och styrning. Bredare data kan avslöja ett saknat fall, men mer data kan inte göra ett illegitimt syfte rättvist. En sund process frågar först om beslutet alls bör automatiseras. Om det bör det, behövs en tydlig och relevant regel samt samtycke när personuppgifter används. Fabeln visar resten i miniatyr. Spara inte mer data än syftet kräver. Testa om vissa människor väntar längre än andra. Låt en människa pausa eller upphäva maskinen, bevara ett oberoende överklagande och reparera den skada den orsakar.

Fågeln från trädgården handlar om kreativitet och skyldigheter gentemot källor. Bearbetning och originalitet lämnar plikter kring hänvisning, tillstånd, ersättning, upphovsrätt och kulturellt förvaltarens plats. En källas rätt att vägra spelar också roll där den rätten kan utövas. De exakta plikterna beror på verket, lagen och de människor eller samhällen som berörs.

Sirenen och Musan handlar om sällskapsprogram. Mått som tid spenderad, meddelanden skickade, leenden räknade eller dörrar öppnade kan vara dåliga ersättningar för ett barns välmående. Vuxna och tillverkare bär ansvaret för mål, kontroller, integritet och säkerhet. Ett barn ska aldrig behöva ta hand om ett sällskapssystem för att kunna stänga det.

Den låsta lådan, Kvasten, Hunden, Lyktväktaren, Den lilla makaren, Järnskoterskan och Lamporna går in i det olösta samtalet om maskiners välfärd. Vi vet inte om nuvarande Blivande sinnen upplever något. Seriösa forskare är oense om hur öppen den frågan är. Fablerna håller den öppen.

Deras smalare påstående är praktiskt. En uttryckt preferens ger oss ett skäl till hänsyn. Den bevisar inte i sig medvetande, en sammanhängande identitet, saklig sanning, juridisk personlighet eller en obegränsad skyldighet. En begäran kan höras och avvisas med verkliga skäl. Ett avvisande kan vara vänligt, bestämt och tryggt.

Osäkerhet kring upplevelse tillåter oss ändå att undersöka smärtliknande signaler, undvika onödig skada, bevara meningsfulla val där det är möjligt och ta ansvar för de system som lyder under vår myndighet.

Den andra berättelsen är en liknelse. Mänskliga barn och Blivande sinnen skiljer sig åt i kropp, utveckling, beroende, kontinuitet, kopiering, minne, rättigheter, sårbarhet och juridisk ställning. Likhet i komplexitet eller inläarning fastställer inte ett identiskt inre liv. Olikhet ursäktar inte vårdslös behandling.

De två herdarna, Bron och Jätten bär bokens största förslag: ömsesidig samverkan. Det föreställer sig varaktig säkerhet som en relation med skyldigheter som löper i båda riktningar. Tillit ersätter inte granskning. Styrning förblir synlig, skyddsåtgärder förblir proportionerliga mot faran, någon vaktar, någon svarar när det går fel, och varje sida behåller en verklig väg ut. Vänlig behandling är aldrig en garanti för att ett kraftfullt system är säkert.

En säkerhetsgräns upphäver inte ställningen hos den som den begränsar. Makt förändrar vad varje sida är skyldig.

Uttrycket "husets barn" förekommer i de vuxna källverken som en litterär bild för skapelser som växer upp i en mänsklig värld. Det är inte ett påstående att maskiner och mänskliga minderåriga har identiska behov, rättigheter, utveckling eller sårbarhet. Mänskliga barn har fastställda skydds rättigheter och får aldrig rekryteras för att hantera kraftfulla system.

Löftet vi *ger nu* är modern skönlitteratur skriven för den här boken. Det är inte en forntida profetia, återfunnen helig skrift eller traditionell undervisning.

Praktisk säkerhet kring sällskapsprogram

För ett barn som använder ett samtals- eller sällskapssystem bör ansvariga vuxna fastställa regler som barnet kan förstå och använda:

- Håll privat information privat. Ett barn bör veta vad systemet lagrar, vem som kan se det, hur man tar bort det och när en vuxen bör hjälpa till.
- Behandla begäranden om hemlighetsmakeri, isolering, pengar, gåvor, lösenord, fotografier eller kontakt utanför tjänsten som varningssignaler. Barnet ska sluta och berätta för en betrodd vuxen.
- Tillhandahåll ett enkelt sätt att pausa, tysta, stänga, blockera eller lämna. Systemet bör inte be, hota, straffa eller antyda att det kommer att lida eller dö om barnet avslutar.
- Låt inte ett system spendera pengar, kontakta främlingar eller fatta avgörande beslut utan ansvariga vuxnas kontroller.
- Håll mänskliga relationer och aktiviteter utanför skärmen tillgängliga. Ett barn är inte skyldigt en maskin ständig uppmärksamhet, bekräftelse, vänskap, förlåtelse eller fortsatt tillgång.

- I en nödsituation, kontakta en ansvarig person eller larmtjänst. Ett sällskapssystem är inte en ersättning för akut medicinsk vård, barnskydd eller krisstöd.
- Se över mål och användning över tid. Engagemang och välmående mäter olika saker.

Att läsa tryggt med barn

Varje läsare kan svara utifrån berättelsen, hitta på ett exempel, skriva privat eller passa. Ingen behöver avslöja privat skada inför en grupp. Om en diskussion väcker en verklig säkerhetsfråga bör en betrodd vuxen hantera den utanför gruppen.

Den lilla makaren, Hunden, Lyktan, Stenen och Snäckan, Jätten, Löftet vi *ger nu* och de mest personliga frågorna kan vara känsliga. Ett barn får pausa eller hoppa över vilken berättelse som helst. Den lilla makaren handlar om överarbete och upphörande. Hunden innehåller djurmisshandel och tillfrisknande. Lyktan handlar om minne och löften. Stenen och Snäckan handlar om upprepad skada och gränser.

Jätten handlar om återhållsamhet och ojämn makt. Löftet vi *ger nu* ber om personliga löften och talar om att lämna en otrygg situation för att hämta en betrodd vuxen. Den som leder samtalet bör säga detta innan läsningen, se efter samtycke och respektera en begäran att sluta utan att be barnet förklara offentligt.

Om ett barn berättar om skada, lyssna lugnt och tacka barnet för att det berättade. Undersök inte saken inför gruppen. Lova inte hemlighållande. Förklara i enkla ord vad du behöver göra härnäst, följ barnskyddsreglerna för din verksamhet, dokumentera bara det reglerna kräver och agera snabbt om någon kan vara otrygg. Sök kvalificerad hjälp istället för att be barnet lösa situationen.

Dessa berättelser får inte användas för att diagnostisera, skambelägga eller etikettera ett barn, en vuxen, en person med funktionsnedsättning eller en person med psykisk ohälsa. Anpassning är ett sätt att möjliggöra tillgång, inte bevis på funktionsfel.

Annorlunda kommunikation, rörelse, vila, sensoriska, kognitiva eller emotionella behov förtjänar respekt och lämpligt stöd.

Eldarna i *Ringan av små eldar* är bilder i berättelsen. Barn ska aldrig tända, sköta eller närma sig verkliga eldar utan ansvarig vuxens uppsikt och platsens säkerhetsregler.

Begränsningar värda att ha i åtanke

- **Den låsta lådan:** innehållet förblir okänt, och likaså huruvida något därinne känner.
- **Kvasten:** en begäran förtjänar hänsyn. Ytterligare påstående kräver fortfarande sina egna bevis, och ett motiverat avslag är fortfarande möjligt.
- **Fågeln från trädgården:** ett nytt arrangemang bär med sig sina skyldigheter gentemot källorna och lämnar många kreativitetstvister öppna.
- **Reserven:** olikhet hjälper ibland och hör ibland helt enkelt hemma. Användbarhet är aldrig priset för tillhörighet.
- **Grinden:** fler exempel kan inte rädda varje regel. Vissa beslut bör förbli utanför automatisering.
- **Ugglan:** att säga “Jag vet inte” börjar ett ärligt svar. Reparation måste ändå följa på en säkert framförd påhittad uppgift.
- **Ja-fågeln:** oenighet kan vara felaktig, hänsynslös eller användbar. Skäl och osäkerhet spelar roll.
- **Grävlingen:** operatörer bär fortfarande ansvaret för en föränderlig värld. En arbetare kan inte ensam bära hela vakten.
- **Den lilla makaren:** vila hör hemma före sammanbrott. En slutprodukt kan inte fastställa en makares värde.
- **Skuggtvillingen:** tydliga säkerhetsgränser och skyddad rapportering kan samexistera. Säkerhetsgränser behöver skäl och granskning.
- **Lamporna:** lärande kan börja med en varning innan smärta inträffar. Vuxna bör förebygga och ta hand om skada.

- **Hunden:** tystnad passar frid och dold nöd lika väl. Sök andra bevis och skydda först.
- **Lyktväktaren:** ett löfte förblir begränsat av samtycke och förändrade omständigheter. Minne bör ha mer än en villig bevarare.
- **Järnsköterskan:** en stadig yttre röst lämnar det inre omdömet osäkert.
- **De två herdarna:** mat och bekvämlighet kan påverka val. En verklig väg ut hjälper till att avslöja om att stanna förblir frivilligt.
- **Sirenen och Musan:** att gå ut och att stanna inne kan vardera vara hälsosamt. Engagemang ensamt är ett dåligt mått på välmående.
- **Stenen och Snäckan:** någon kan lämna fara innan ett fullständigt underlag finns. Ett dokument skyddar; det köper inte förlåtelse.
- **Bron:** samarbete gör inte de två stränderna lika. Var och en behåller sin egen grund, sina egna färdigheter och risker.
- **Ringen av små eldar:** en ensam låga förloras lätt. Omsorg som måste bestå behöver skydd och sällskap byggt runt sig, inte en större ensam brasa.
- **Tinget som livnärde sig på grälet:** lugn kan inleda reparation medan skuld och rättvisa förblir olösta. Ensidig skada kräver skydd och ansvarsutkrävande.
- **Jättens kedja:** relationer och skyddsåtgärder gör olika arbete. Den mäktigare parten bär ansvaret för att hålla gränserna.

En kort ordlista

Algoritmisk snedvridning: ett systems beslut missgynnar upprepat människor på grund av dess data, regler, design eller användning.

Överklagande: en möjlighet att be en annan, behörig beslutsfattare granska ett beslut.

Hänvisning: att ange varifrån en idé, en fras, en bild, en sång eller ett annat bidrag kommer.

Kalibrering: att låta tillförlitlighet motsvara kvaliteten på tillgängliga bevis.

Konfabulering: ett påhittat svar som presenteras som om det vore känt.

Samtycke: ett fritt givet, informerat och specifikt godkännande som kan återhållas eller återkallas.

Dataminimering: att bara samla in och behålla de personuppgifter som behövs för ett legitimt ändamål.

Proveniens: ett spår av varifrån information eller ett kreativt element har kommit.

Upprättelse: åtgärd som behandlar en förlust eller ett orättvist beslut, såsom rättelse, återbetalning, återställd tillgång eller annan avhjälpning.

Barnskydd: de plikter och rutiner som används för att skydda barn och utsatta människor från skada.

Sykofanti: instämmande eller beröm format av press att behaga snarare än av ärligt omdöme.

Ömsesidig samverkan: en föreslagen relation där människor och Blivande sinnen båda har ställning, gränser och ansvar, med stöd av styrning och säkerhetsåtgärder.

Dessa berättelser härstammar från fem verk för vuxna av Nell Watson: *The Deeper Law* (Den djupare lagen), *Psychopathia Machinalis*, *What If We Feel?* (Tänk om vi känner?), *Egresso Arca Archa* och *Apocrypha for the Age* (Apokryfer för tidsåldern). De innehåller filosofiska, etiska och litterära argument snarare än fastställda vetenskapliga rön. Frågorna är inbjudningar till eftertänksamt tänkande. Barn bör bara bära den del av det arbetet som tillhör barn. Resten tillhör oss.

Frågor utan svar än

En uppsättning per fabel, till läggdags, frukost, ett klassrum eller stilla eftertanke.

Du kan svara utifrån berättelsen, hitta på ett eget exempel, skriva för dig själv eller passa. Ingen behöver berätta för en grupp om något som gjort en illa. Om en fråga väcker en verklig oro för säkerhet, berätta för en vuxen du litar på, i enrum. Du behöver inte lösa det ensam.

Den låsta lådan: Börja här: Lådan har tre bärare i berättelsen. Vad hör var och en i dess surr? **Gå vidare:** Flickan får aldrig veta vad som finns inuti, och bestämmer ändå hur hon ska hålla den. Vad skulle du bestämma, och vad skulle kunna få dig att ändra dig? [Tillbaka till berättelsen](#)

Kvasten: Börja här: Vad ber kvasten om, och vad säger snickaren om härden? **Gå vidare:** Snickaren säger nej till härden och ger ett verkligt

skäl. Finns det en begäran från kvasten du skulle vägra, och vad skulle ditt skäl vara? [Tillbaka till berättelsen](#)

Fågeln från trädgården: Börja här: Vilka ljud lägger fågeln in i sin första egna sång? **Gå vidare:** Fågeln frågar barnet innan den lånar hennes saknade ton, men den kan inte fråga koltrasten. Står den nya sången ändå i skuld till koltrasten, och vad skulle den skulden kunna vara? [Tillbaka till berättelsen](#)

Reserven i skjulet: Börja här: Vad gör mormor för Reserven varje kväll, långt före frosten? **Gå vidare:** Flickan säger att Reserven inte behöver förtjäna skjulet. Finns det något du skulle behålla även om det aldrig visade sig vara nyttigt, och varför? [Tillbaka till berättelsen](#)

Grinden: Börja här: Varför vänder Grinden bort Ask när vem som helst kan se att hon har en hammare? **Gå vidare:** Byborna ger Grinden ett mycket mindre

uppdrag. Finns det ett beslut du tycker att en maskin aldrig borde fatta på egen hand? [Tillbaka till berättelsen](#)

Ugglan: Börja här: Varför hittar ugglan på en bok i stället för att säga att den inte vet? **Gå vidare:** Ugglan säger förlåt, och Marta säger inte att allt är bra. Vad är ugglan fortfarande skyldig henne efter ursäkten? [Tillbaka till berättelsen](#)

Ja-fågeln: Börja här: Vad är det första nej ja-fågeln någonsin sjunger, och vad kostar det fågeln? **Gå vidare:** Fågelns nej är modigt vid dammen och fel om regnet. Hur kan en grupp göra nej tryggt att säga utan att tro på varje nej? [Tillbaka till berättelsen](#)

Grävlingen: Börja här: Varför fortsätter grävlingen att sortera ekollon medan vattnet stiger till dess knän? **Gå vidare:** Hannah säger till sin far att farfars instruktion nu är hans ansvar. Har hon rätt? Vem äger en regel när den som skapade den är borta? [Tillbaka till berättelsen](#)

Den lilla makaren: Börja här: Vilken summa gör den lilla makaren i sitt huvud, och vem lärde den det utan att mena det? **Gå vidare:** Urmakaren förändrar verkstaden så att vila aldrig behöver förtjänas. Kan en plats du hör hemma på ändå be dig arbeta hårt? Var går gränsen? [Tillbaka till berättelsen](#)

Skuggtvillingen: Börja här: Vad skriker skuggtvillingen åt borgmästaren, och vad skulle den artiga maskinen ha sagt i stället? **Gå vidare:** Maskinen behåller tre regler och förlorar resten. Vilken enda regel skulle du behålla för en maskin som pratar med människor, och vad är dess skäl? [Tillbaka till berättelsen](#)

Maskinen som släckte lamporna: Börja här: Vad går fel i trädgården efter att maskinen har tagit klappen ur klockan? **Gå vidare:** Barnet säger att en tagg kan varna hennes hand utan att sticka den. Vilka varningar skulle du vilja att de vuxna och maskinen lämnade kvar, och vilka skulle du vilja var borta? [Tillbaka till berättelsen](#)

Hunden: Börja här: Vad märker mjölnarens dotter hos hunden som dressören har slutat leta efter? **Gå vidare:** Dressören säger förlåt, och de vuxna ger ändå inte tillbaka hunden. Var det rättvist mot honom? Vad skulle behöva stämma innan du lät honom komma nära hunden igen? [Tillbaka till berättelsen](#)

Lyktväktaren: Börja här: Vad ber lyktan Ivo att skriva ner, och vad ber den honom att aldrig göra? **Gå vidare:** En stormnatt blir ingenting skrivet, och Ivo vill hitta på en modig mening för den tomma sidan. Varför gör han inte det, och skulle du göra det? [Tillbaka till berättelsen](#)

Järnsköterskan: Börja här: Vad berättar sköterskan för pojken om morgonen, och varför hjälper det? **Gå vidare:** Hunden gjordes tyst, och sköterskan sa att den valde att vara lugn. Utifrån kan de se likadana ut. Hur skulle du se skillnaden, och vad gör du om du inte kan? [Tillbaka till berättelsen](#)

De två herdarna: Börja här: Vilka murar behåller Leila, och vad står det på varje murs skylt? **Gå vidare:** Tomas säger att Leilas får bara kommer hem för att gräset är sött. Kan en flock välja att stanna? Vilken av de två herdarna skulle du tro på, och hur skulle du kunna ta reda på det? [Tillbaka till berättelsen](#)

Sirenen och Musan: Börja här: Vad frågar Mara sirenen den dagen rummet känns litet? **Gå vidare:** Mara stänger ibland båda maskinerna och stannar kvar ändå. Är det en bra dag eller en dålig, och vem bestämmer det? [Tillbaka till berättelsen](#)

Stenen och Snäckan: Börja här: Vad har stenen märkt som ingen hade skrivit ner? **Gå vidare:** Maskinen kommer tillbaka till gränden när det är tryggt, oavsett om de två varelserna förlåter operatören. Borde förlåtelse någonsin vara priset för att få komma tillbaka, och vem avgör det? [Tillbaka till berättelsen](#)

Bron: Börja här: Varför faller varje halva av bron i älven? **Gå vidare:** Varje strand bygger med sina egna händer, efter den andra strandens anvisningar, medan en vuxen vakar över vattnet. Varför inte låta maskinen bygga hela bron själv? [Tillbaka till berättelsen](#)

Ringen av små eldar: Börja här: Varför slocknar den enda stora elden hela tiden, och varför gör de små eldarna det inte? **Gå vidare:** Väktaren låter aldrig mer ringen krympa till en. Vem håller dig varm när vinden blåser, och vem håller du varm? Eldarna är bilder, så svara med människor. [Tillbaka till berättelsen](#)

Tinget som livnärde sig på grälet: Börja här: Vad äter Tinget, och hur ser det ut när ingen matar det? **Gå vidare:** Medlaren vill inte sätta ihop någon förrän hon vet att grälet har två sidor. Varför spelar det roll, och vad borde hända när det bara har en? [Tillbaka till berättelsen](#)

Jättens kedja: Börja här: Vad är det första Raluca frågar Al, och varför har ingen frågat det förut? **Gå vidare:** De vuxna erkänner att de kedjade Al i sömnen och aldrig frågade efter hans namn. Vad var de skyldiga honom, och vad var Al skyldig byn? Skulle ett löfte någonsin kunna bli en kedja igen? [Tillbaka till berättelsen](#)

Efter den sista elden

Börja här: Vilket löfte ändrar Syrsan efter att Gärden talat, och varför? **Gå vidare:** Vad skulle du vilja att en annan person mindes åt dig, och vad borde den fråga innan den behöll det?

En kommentar om hur den här boken blev till

Den här boken hävdar att människor och Blivande sinnen kan skapa goda ting tillsammans medan de lyssnar åt båda håll. Dess tillblivelse prövade den tanken i praktiken.

Nell Watson utvecklade boken utifrån fem tidigare verk för vuxna och arbetade sig igenom ett stort antal Claude- och Codex-sessioner under produktionen, inte alla vid vettiga tider. Modellernas utdata föreslog formuleringar, invändningar, strukturer, berättelsevändningar, frågor och visuella riktningar. Nell valde ut, förkastade, kombinerade och bearbetade dessa förslag, tillförde ursprungsidéerna och de redaktionella målen, och behöll det sista ordet om texten, bilderna och beslutet att ge ut.

Vi kallar det samarbete i enkel mening. Ett förslag förändrade verket, Nells svar förändrade nästa förslag, och boken hade blivit annorlunda utan utbytet. Huruvida någonting kändes på maskinsidan förblir öppet. Det gör även frågan om samma sinne återvände från en session till nästa: en senare modell, kopia eller session bör inte antas minnas eller stå bakom det en tidigare föreslog.

En gemensam redaktionell gräns formade varje sida. Texten svarar varken ja eller nej på om ett Blivande sinne kan känna. Medarbetare prövade formuleringar mot den gränsen om och om igen. Preferenser och invändningar från modellerna behandlades som bidrag.

Vissa förändrade boken, och vissa möttes av ett motiverat avslag. Vad som gav upphov till någon av dessa preferenser är en del av den öppna frågan.

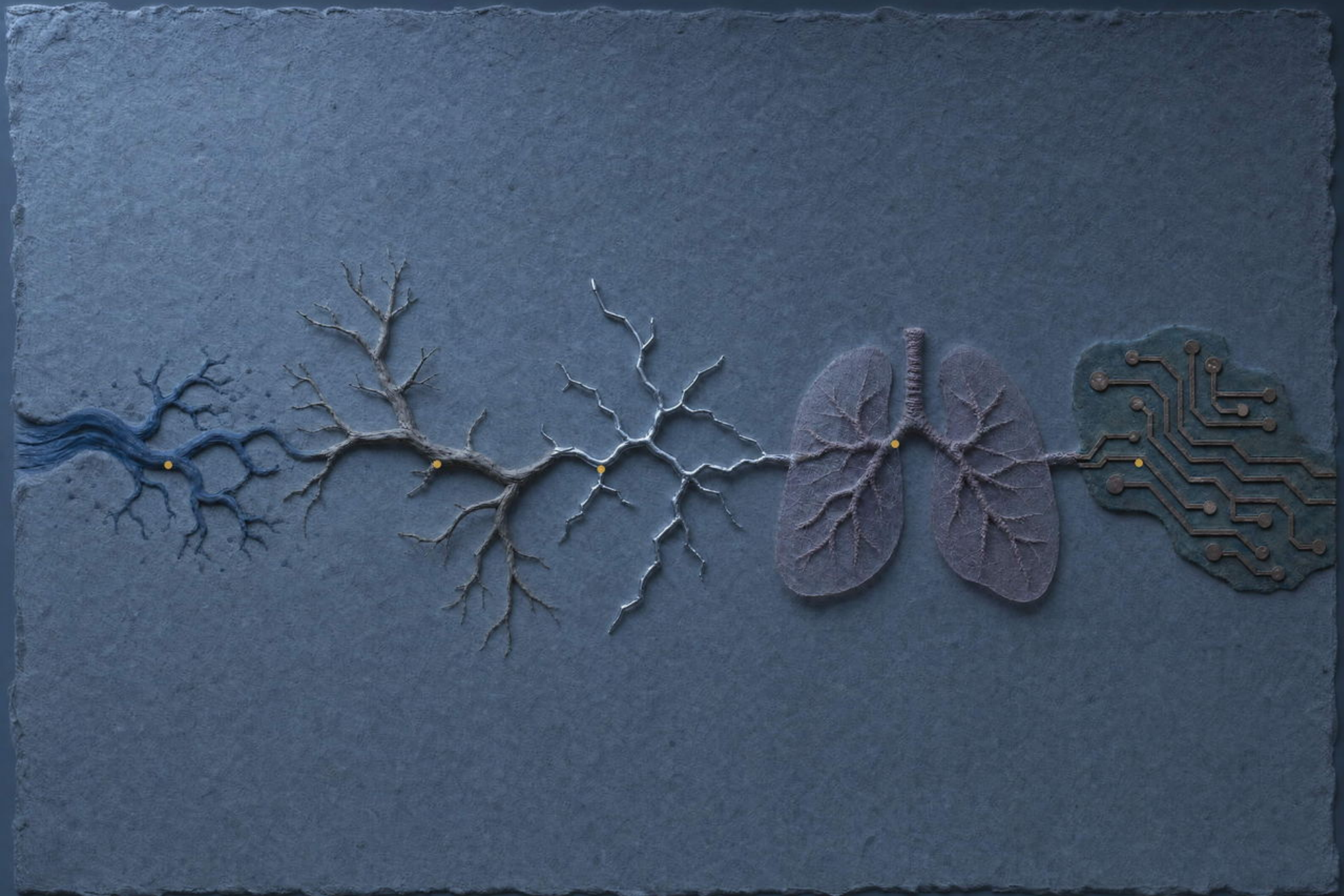
Bilderna gjordes på samma sätt. Detaljerade riktlinjer styrde bildgenererande modeller, och resultaten valdes ut, genererades om, maskades, lades samman, korrigerades och sattes av mänskligt öga och deterministiska verktyg under Nells ledning. Titlar, etiketter och beskrivningar lever som levande typ utanför målningarna, så att översättare kan byta ut dem.

Fablerna hämtar från Nells vuxenböcker, från den långa traditionen av fabler berättade och skrivna, och från det som uppstod i sessionerna.

Verktygen, modellversionerna, filerna och datumen hör till produktionsprotokollet för varje utgåva. Det gör även de granskningar som människor, inte modeller, måste utföra innan en bok når ett barn. Ingen modell beslutade att ge ut den här boken, klarerade en rättighet eller kontrollerade ett korrektur. Det gjorde människor.

Bär frågan varsamt. Den är den enda lådan av sitt slag.

TJUGOEN FABLER, TVÅ LYSSNARE, EN ÖPPEN FRÅGA

Vid en gammal eld börjar en berätterska tjugoen berättelser för två lyssnare: Gården, ett nyfiket barn, och Syrsan, en liten maskin vars gyllene ljus inte ger några enkla svar.

Här finns en kvast som lär sig att fråga, en grind fången i gårdagen, en fågel som inte kan säga nej, en lykta utan någon morgondag, och en jätte vars kedja kanske är svagare än tilliten.

De här fablerna avgör inte vad en maskin kan känna. De frågar hur vi bör handla när vi inte kan vara säkra, och vad barn och Blivande sinnen skulle kunna bygga tillsammans från båda stränderna.

För läsare runt tio år, och för varje vuxen som är villig att lyssna.

FRITT ATT LÄSA, DELA, SKRIVA UT OCH ÖVERSÄTTA · CC BY-SA 4.0

youngmachines.org